

СТРУКТУРА, ФУНКЦИОНАЛНОСТ И ЕФЕКТИВНОСТ НА ЛОКАЛНИТЕ ЕКОНОМСКО-СОЦИЈАЛНИ СОВЕТИ

во Северна Македонија

Преглед на состојбите за периодот
2019 – 2025

Содржина

1. ВОВЕД ВО ИЗВЕШТАЈОТ	4
2. МЕТОДОЛОГИЈА	6
3. СТАТУСОТ НА ЛОКАЛНИТЕ ЕКОНОМСКО-СОЦИЈАЛНИ СОВЕТИ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	8
3.1 ЛЕСС Битола.....	8
3.2 ЛЕСС Велес	9
3.3 ЛЕСС Гостивар.....	10
3.4 ЛЕСС Демир Хисар.....	11
3.5 ЛЕСС Кавадарци.....	11
3.6 ЛЕСС Крива Паланка.....	12
3.7 ЛЕСС Куманово.....	12
3.8 ЛЕСС Ресен.....	14
3.9 ЛЕСС Струмица.....	15
3.10 ЛЕСС Струга.....	16
3.11. ЛЕСС Свети Николе.....	16
3.12 ЛЕСС Тетово.....	16
3.13 ЛЕСС Штип.....	17
4.ИНСТИТУЦИОНАЛНА И РЕГУЛАТОРНА РАМКА ЗА ЕФЕКТИВЕН СОЦИЈАЛЕН ДИЈАЛОГ НА ЛОКАЛНО НИВО.....	18
4.1 МАНДАТ И УЛОГА НА ЛЕСС.....	18
4.2 ОПЕРАТИВЕН ПРОЦЕС: ТЕХНИЧКА И АДМИНИСТРАТИВНА ПОДДРШКА И БУЏЕТ ЗА ЛЕСС.....	22
5. ПРОЦЕС НА КРЕИРАЊЕ ПРЕПОРАКИ И МИСЛЕЊА - ПОТЕНЦИЈАЛНИ „ТЕСНИ ГРЛА“ ВО ТЕКОВНИТЕ РАБОТНИ МЕТОДИ И ПРЕПОРАЧАНИ ПОДОБРУВАЊА.....	24
6. ЧЛЕНСТВО И СОСТАВ НА ЛЕСС.....	26
7. ВЛИЈАНИЕ НА ПРЕПОРАКИТЕ, СОВЕТИТЕ И МИСЛЕЊАТА НА ЛЕСС.....	28
8. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ.....	29

1. ВОВЕД ВО ИЗВЕШТАЈОТ

Извештајот „Структура, функционалност и ефективност на локалните економско-социјални совети во Северна Македонија 2019 – 2025“ претставува анализа на динамиката и карактеристиките во развојот на Локалните економско-социјални совети (ЛЕСС) во периодот од 2019 до 2025 година. Извештајот нуди преглед за 13 ЛЕСС во Северна Македонија кои се вклучија во анализата и дадоа информации за работењето во наведениот период. Целта на извештајот е да се направи пресек на функционалноста и ефективноста по точно седум години откако претходно беше изработен ваков сличен извештај¹ во кој исто така, се даде преглед на тогашната состојба во ЛЕСС. Последователно, извештајот ги истакнува клучните успеси и предизвици во работењето на ЛЕСС, а до одредена мера нуди и компарација на состојбите. Извештајот е изработен врз основа на методологијата на Меѓународната организација на трудот (МОТ) во рамки на проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ спроведуван од Младински културен центар – Битола (МКЦ – Битола) во соработка со МОТ и со финансиска поддршка на Меѓународниот центар Олоф Палме од Шведска.

Според дефиницијата на МОТ, социјалниот дијалог ги опфаќа сите видови на преговори, консултации и размена на информации помеѓу претставниците на Владата, работодавачите и работниците по прашањата поврзани со економската и социјалната политика. Социјалниот дијалог е средство за обезбедување на економски и социјален напредок кој им дава на луѓето глас и удел во нивните заедници и на работните места, но и цел сама за себе. Преку социјалниот дијалог се придонесува кон намалување на нееднаквостите, обезбедување на услови за достоинствена работа, почитување на основните права на работниците, како и придонес кон социјален мир, правда и праведни институции. Практикувањето на социјалниот дијалог може да биде на трипартитно (переговори со вклученост на Владата и социјалните партнери²) и бипартитно ниво (переговори помеѓу социјалните партнери).

Во Северна Македонија трипартитниот социјален дијалог на национално ниво се практикува со воспоставувањето и законската регулација на Националниот економско-социјален совет (НЕСС) во рамки на Законот за работни односи, додека на локално ниво преку воспоставување на ЛЕСС. Иако не постои посебна законска регулација на ЛЕСС, важно е да се истакне дека законската рамка за водење трипартитен социјален дијалог е основа за аплицирање на истиот модел на локално ниво водејќи се од ингеренциите на локалните самоуправи во делот на економски и социјалниот развој предвиден со Законот за локална самоуправа. Не постои универзален модел на социјален дијалог, но искуствата покажуваат дека клучниот принцип е прилагодување на моделот на локалниот контекст и законската рамка со доследно почитување на фундаменталните права и слободи како што се слободата на здружување (Конвенција на МОТ бр. 87)³ и слободата за организирање и колективно преговарање (Конвенција на МОТ бр.98)⁴.

Поддршка за воспоставување и функционирање на ЛЕСС

Инспирацијата за овој извештај потекнува токму од работата на меѓународните и домашните организации во поддршка за основање, развој и функционирање на ЛЕСС. Прегледот кој понатаму е изработен меѓу другото открива дека значаен удел во етаблирањето на ЛЕСС како

1 Игнатова-Ѓошева, М. Извештај за структурата, функционирањето и ефективноста на ЛЕСС во Македонија, Меѓународната организација на трудот, октомври 2019 достапен на:

<https://socijaldijalog.mk/wp-content/uploads/2020/04/Izvestaj-za-struktura-funkcioniranje-i-efektivnost-na-LESC.pdf>

2 Социјални партнери се синдикатите и организациите на работодавачи

3 Конвенција за слобода на здружување и заштитата на правото на организирање бр. 87 достапна на:

https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312232

4 Конвенција за право на организирање и колективно преговарање бр. 98 достапна на:

https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C098

5 Анализата се фокусираше на ЛЕСС и поддршката добиена преку овие два проекти и немаше за цел да прави сеопфатен преглед на евентуални други иницијативи или проекти од оваа област.

локални платформи за социјален дијалог имаат два клучни проекти во овој период⁵ кои се накратко презентирани подолу по хронолошки редослед.

1. Проект: Зајакнување на социјалниот дијалог, 2019 – 2021 година, МОТ

По поставувањето на темелите за квалитетен социјален дијалог преку проектот „Унапредување на социјалниот дијалог“, во периодот 2014 – 2017 година, МОТ, преку проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ во периодот 2019 – 2021, имаше за цел зголемување на ефективностa и релевантноста на социјалниот дијалог како средство за демократско управување, со крајна цел создавање на повеќе и подобри работни места. Во рамките на проектот покрај активности на национално ниво, се реализираа и бројни активности со ЛЕСС. Имено, проектот поддржа формирање и ревитализација на ЛЕСС во 12 општини и тоа Битола, Ресен, Струга, Кичево, Тетово, Скопје, Свети Николе, Штип, Струмица, Радовиш, Велес, Куманово. Притоа беа формирани ЛЕСС Велес, Кичево, Радовиш, Ресен, Свети Николе и Струга, а останатите беа ревитализирани преку нови мандати и ново членство. Беа реализирани 12 заемни посети за хоризонтален преглед на ЛЕСС, со цел утврдување на состојбите кои дадоа основа за Аналитичкиот извештај „Структура, функционирање и ефективност на ЛЕСС“, од 2019 година со сет препораки. Беа изработени 12 анализи/дијагностика на локалниот пазар на труд во опфатените општини, со препораки за надминување на јазот во вештините и неусогласеноста меѓу понудата и побарувачката и 2 локални акциски планови за вработување (Струмица и Куманово). Во периодот 2022 – 2023 г., МОТ во соработка со Економско социјалниот совет (ЕСС) и Министерството за труд и социјална политика (МТСП), преку ЛЕСС во повеќе општини, организираше јавни расправи за нацрт-Законот за работни односи, со вклучување на социјалните партнери на локално ниво. Исто така, во 2019, за првпат, МТСП и социјалните партнери, со поддршка на МОТ, ја истакнаа улогата на ЛЕСС во креирањето политики на локално ниво преку платформата за дискусија – Одиме локално! Локални предизвици, заеднички решенија! ЛЕСС послужија како платформа за дискусија со учество на над 300 работодавачи и претставници на синдикатите, за изработка на Оперативниот план за активни мерки и услуги за вработување, со цел активните мерки и услуги за вработување да одговараат на реалните потреби на пазарот на трудот. Во рамки на проектот на МОТ, беше изработена Трипартитна акциска програма за социјален дијалог 2019 – 2022 г. за ЕСС и ЛЕСС, во која е истакната неопходноста за соработка меѓу ЕСС и ЛЕСС. Во рамки на проектот беше изградена платформа за видливост <https://less.mk/>, но и вмрежување и комуникација на ЛЕСС. МОТ помогна во градењето на капацитетите на ЛЕСС преку опремување на простории за ЛЕСС со мебел, техничка опрема и библиотеки како и преку обуки на теми од интерес на членовите: систем на предвидување вештини потребни на пазарот на трудот, неформална економија, политики за пазар на труд и вработување, социјална сигурност, вештини и техники за колективно преговарање – градење консензус во услови на криза, стратегии за активирање на пазарот на трудот, итн. Покрај овие клучни резултати со поддршка на проектот сите 12 ЛЕСС беа обучени за методологијата за воспоставување локални партнерства за вработување (ЛПВ), при што сите 12 ЛЕСС поднесоа предлог-проекти за основање на ЛПВ. Од нив, по сеопфатна евалуација беа избрани и воспоставени четири локални партнерства за вработување (Битола, Велес, Куманово и Скопје), коишто финалните проекти ги базираа на детална дијагностика на локалните состојби и потреби на пазарот на трудот, а беше пилотирано и првото локално партнерство за вработување – Бизнис стартап центар во Општина Битола. ЛЕСС беа активно вклучени во спроведувањето на кампањата за подигнување на свесноста за работничките права и обврски „Мој труд, мои права!“, а особено во делот на поттикнување вклученост на над 1000 ученици од 56 средни училишта во 12 општини со ЛЕСС во обуките и во натпреварот, засновани на програмата на МОТ за обука „Права на младите @ работа“, одобрена од Бирото за развој на образованието.

2. Проект: Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата, 2019 – 2026 година, МКЦ - Битола

Проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“, кој започна во 2019 година има за цел поддршка на локалните чинители во воспоставувањето, ревитализацијата и развојот на ЛЕСС. Во периодот на спроведување, проектот обезбеди поддршка за локалните самоуправи, работодавачите и синдикатите во 11 општини: Битола, Демир Хисар, Ресен, Струга, Гостивар, Тетово, Кавадарци, Свети Николе, Крива Паланка, Штип и Куманово. Во Демир Хисар и Крива Паланка беа формирани ЛЕСС, додека во останатите општини беше поддржано возобновувањето и развојот на веќе формираните ЛЕСС.

Заклучно со 2025 година, во рамките на проектот беа реализирани 62 настани за развој на капацитетите на социјалните партнери, локалните самоуправи и граѓанските организации, вклучувајќи обуки и работилници на теми поврзани со работничките права, учеството во локалните процеси на донесување одлуки, мониторингот на локалните политики и мерки, како и улогата на социјалниот дијалог и социјалните партнери. Во настаните беа вклучени над 1200 учесници.

Проектот поддржа и вмрежување и размена на искуства меѓу ЛЕСС на национално и регионално ниво, вклучително и студиски посети во Хрватска, Словенија и Грција. Беа организирани панел-дискусии и форуми на теми од значење за локалните заедници, како праведната транзиција, можностите за вработување на младите, пазарот на труд, миграцијата, сообраќајната инфраструктура и справувањето со последиците од пандемијата.

Во 2025 година, посебен фокус беше ставен на улогата на ЛЕСС во процесите на праведна енергетска транзиција. Во Пелагонискиот регион беше организиран настан за планирање на праведната транзиција, со учество на ЛЕСС од Битола, Ресен и Демир Хисар, локални власти, синдикати, работодавачи, граѓански организации и претставници на индустријата. На национално ниво, преку настанот „Праведна енергетска транзиција на локално ниво: работници, заедници и дијалог“, беше овозможен директен дијалог меѓу локалните структури и националните институции, како и размена меѓу општините.

Посебно внимание беше посветено на учеството на младите преку воспоставувањето на Собранието на млади за праведна транзиција во рамките на Универзитетскиот хаб за тројна транзиција, во соработка со Еко-свест и Универзитетот „Св. Климент Охридски“ – Битола. Дополнително, преку панел-дискусии и експертски работилници со национални и меѓународни партнери беа обработени теми поврзани со работничките права и социо-економските влијанија на транзицијата.

2. МЕТОДОЛОГИЈА

Методолошката основа за извештајот се постави преку веќе пилотираната методологија на MOT од 2019 година за спроведување процена на ЛЕСС. Оваа основна методологија се продлабочи со дополнителни методи кои се објаснети во продолжение, а со цел да се добие подетален преглед врз имплементираните активности од страна на ЛЕСС во изминатиот период како и да се евидентираат примери за евентуалното влијание на ЛЕСС во локалниот економски развој на општините. Анализата се спроведе во истата рамка која опфаќа 4 аналитички сегменти за воспоставувањето, функционирањето, составот и ефективноста обезбедувајќи на тој начин компаративен преглед помеѓу периодите на анализа. Аналитичките целини се:

1. Институционална и регулаторна рамка за ефективен социјален дијалог на локално ниво
 - 1.1 Мандат и улога на ЛЕСС;
 - 1.2 Оперативен процес: Административна и техничка поддршка и буџет на ЛЕСС;
2. Процес на креирање препораки и мислења – потенцијални „тесни грла“ во тековните

работни методи и препорачани подобрувања;

3. Членство и состав на ЛЕСС;

4. Влијание на препораките, советите и мислењата на ЛЕСС.

Според овие целини понатаму е изработен и овој извештај, кој исто така, опфаќа и заклучоци и препораки. Работните методи се објаснети во продолжение.

● **Анализа на документи**

Како почетна и тековна аналитичка основа се користеше методот на анализа на документација каде по пат на канцелариско истражување и во соработка со МКЦ – Битола и МОТ се анализираше база на документи како што се: правни рамки за основање на ЛЕСС, спогодби, деловници, проектни извештаи, работни планови и програми, документи подготвени во рамки на проектите, како и меѓународни документи во кои се анализира социјалниот дијалог.

● **Воведни интервјуа со МКЦ – Битола и МОТ**

Воведното интервју со МКЦ – Битола беше реализирано со Координаторот на проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ и структурирано да обезбеди информации за проектните активности во периодот 2019 – 2025 година, за постигнатиот напредок и резултати, како и за влијанието врз функционирањето и ефективната на ЛЕСС. Во интервјуто беа анализирани поединечни ЛЕСС, нивната функционалност и специфики. Покрај тоа, целта на интервјуто беше да се идентификуваат најдобрите практики и научените лекции за функционирањето и успешната на ЛЕСС.

Интервјуто со МОТ, канцеларијата во Скопје, беше реализирано со Координаторот на проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ и обезбеди информации за поддршката на МОТ на ЛЕСС во периодот 2019 – 2021 година, во однос на функционирањето, предизвиците и постигнатите резултати. Интервјуто имаше за цел да собере информации и за меѓународни практики и се фокусираше на локалните партнерства за вработување како модел за зголемување на локалната вработливост и нивната практична примена. На крајот, интервјуто даде препораки за тоа како да се зголеми ефективната на ЛЕСС во локалниот економски развој.

Интервјуата беа реализирани врз основа на полуструктуриран Водич за интервјуа.

● **Анкета со ЛЕСС**

Анкетата имаше за цел да собере податоци за основањето, функционирањето, ефективната и влијанието на локалните ЕСС и се засноваше на списокот прашања содржани во методологијата на МОТ. Анкетата беше дистрибуирана до 17 ЛЕСС опфатени со проектите, со инструкции до техничкиот секретар и претседателот да се координираат со членовите на ЛЕСС и да испратат еден заеднички пополнет прашалник. Анкетата беше спроведена преку платформата „SurveyMonkey“ на македонски јазик. Прашалникот опфаќа вкупно 35 прашања што ги покриваат четирите фокусни аспекти. Анкетата претежно содржеше затворени прашања, што овозможи ефикасно собирање на одговорите. Од вкупно 17 ЛЕСС, 13 испратија одговор и тие одговори беа искористени во подготовката на анализата.

Податоците од анкетата беа анализирани одделно за секој ЛЕСС со цел да се добијат податоци за секој поединечен случај. Дополнително, каде што беше применливо, податоците од анкетата беа вкрстено анализирани за да се идентификуваат точките на совпаѓање и на разидување.

● **Интервјуа со ЛЕСС, претставници на синдикатите и организациите на работодавачи**

По анализата на документите и анкетата, експертот реализираше вкупно 9 интервјуа со

ЛЕСС Битола, Куманово, Гостивар, Демир Хисар, Крива Паланка, Бизнес Конфедерација на Македонија и Организација на работодавачи на Македонија. При изборот се зеа предвид одговорите од анкетата, како и информациите собрани за поединечните ЛЕСС. Целта на интервјуата беше да се опфатат оние ЛЕСС со извонредни резултати, за да се учи од нивната практика и начин на работа. Покрај тоа, во интервјуата се вклучија и ЛЕСС со послаби резултати, со цел да се идентификуваат главните причини за нивната неактивност и тесните грла. При изборот се водеше сметка и за избалансирана географска застапеност низ целата земја. Со интервјуата се дополнија резултатите од анкетата и се обезбедија квалитативни податоци што може успешно да се триангулираат со другите податоци за изведување прелиминарни заклучоци и препораки.

Интервјуата беа спроведени според деталните прашања содржани во методологијата на MOT.

● **Состанок за валидација**

Се организираше онлајн состанок за валидација, на кој на ЛЕСС, MOT и МКЦ – Битола им беа претставени нацрт-наодите и заклучоците. Состанокот за валидација послужи да се изгради целосна слика за функционирањето на ЛЕСС и да се дискутираат препораки за подобрување на работата и позицијата на ЛЕСС. Дадените придонеси потоа беа интегрирани во финалниот извештај.

3. СТАТУСОТ НА ЛОКАЛНИТЕ ЕКОНОМСКО-СОЦИЈАЛНИ СОВЕТИ ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

3.1 ЛЕСС Битола

Датум на формирање: 19 септември 2013 г. врз основа на Одлука за основање на Локален економско-социјален совет и Спогодба за основање на Локален економско-социјален совет на Општина Битола⁶.

Последен состав на ЛЕСС: Број 25 членови. Во составот се вклучени 2 претставници од локалната самоуправа, 4 од редот на Синдикатите и 2 од Организација на работодавачи на Македонија⁷. Како надворешни членови во ЛЕСС Битола се вклучени: граѓански организации, претставници од образовни институции и здруженија, стопански комори и Центар за вработување. ЛЕСС функционира врз основа на усвоен Деловник за работа.

Административно-техничка поддршка: Општина Битола, преку заменик претседавачот кој е истовремено и Секретар на општината, и секретарот на ЛЕСС Битола. Поддршката е ефикасна и опфаќа организација на седници на ЛЕСС, подготовка на материјали, записници и дистрибуција на потребните информации.

Општа активност во периодот 2019 – 2025: По воспоставувањето на ЛЕСС Битола во 2013 година, поактивен е периодот до 2017 година и тогаш се развиени Стратегијата за ЛЕСС како и Стратегија за ЛЕР на Општина Битола. По краток период на пасивност, советот се ревитализира со возобновување на мандатот во 2019, назначување на нов состав, а тогашната

⁶ ЛЕСС кои се воспоставени со поддршка на проектите на УСАИД – ЈЕС мрежа, на MOT – Унапредување на социјалниот дијалог, на МКЦ-Битола Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата се формирани врз основа на Одлука на Совет на Општината, потпишана спогодба за основање на ЛЕСС и имаат усвоен Деловник за работа. Сепак, од податоците кои се добиени во анализата кај некои ЛЕСС нема усвоен Деловник за работа. Ваквата состојба може да е резултат и на недостатокот на институционална меморија за претходните процеси, немањето континуитет и необновениот состав.

⁷ ЛЕСС се формираат врз основа на спогодба во која рамномерната застапеност на социјалните партнери е изрично наведена и вградена како клучен принцип. Според спогодбата, во официјалниот состав на ЛЕСС би требало да бидат вклучени по еднаков број претставници од секој партнер. Такви Спогодби се потпишани од страна на сите воспоставени ЛЕСС во моментот кога првпат се формирани. Сепак, преку оваа анализа се добија сознанија дека во практиката ЛЕСС не успеваат секаде да го запазат овој принцип, заради што тука и понатаму во анализата се среќаваат примери на нерамномерна застапеност. Меѓу причините кои беа истакнати од страна на ЛЕСС и се понатаму образложени, како клучни се наведуваат недостатокот на капацитет и интерес кај некои од локалните партнери (најчесто синдикатите и работодавачите) за учество во ЛЕСС.

Градоначалничка е и претседавач на ЛЕСС. Оттогаш наваму ЛЕСС е активен и има реализирано вкупно 7 седници. Во 2022 година, се формира новиот состав на ЛЕСС во кој како претседавач е избрана претставничка од ОРМ, а заменик е Секретарот на Општина Битола. Во најновиот состав на ЛЕСС избран е повторно претседавач од ОРМ, сопственик на локален бизнис. Општина Битола од својот буџет го поддржува ЛЕСС главно преку програмите во различните сектори.

ЛЕСС Битола има значаен број на реализирани активности во периодот од 2019 година па наваму. Во рамки на проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ спроведуван од МКЦ – Битола, реализиран е Форум за утврдување приоритети за работа на ЛЕСС по возобновувањето на мандатот по што е подготвен Акциски план за работа на ЛЕСС Битола за периодот 2019 – 2022, а понатаму со поддршка на истиот проект членовите на ЛЕСС се вклучени во мноштво обуки, работилници на теми поврзани со правата од Законот за работни односи, Колективните договори, Закон за заштита од дискриминација, Закон за спречување на вознемирување на работно место, учество во процесите на донесување одлуки, мониторинг на општински програми и сл. како и настани за вмрежување и студиски посети во земјата и странство. Во рамките на истиот проект реализирани се и панел дискусии со кои се третираат темите за влијанието на економските мерки на Владата во периодот на пандемијата, прашања од областа на сообраќајната инфраструктура, значењето на социјалните претпријатија во локалниот еко-систем и значењето на слободните економски зони за локалната економија. Во последниот период актуелна тема која ја покрива овој совет е праведната транзиција низ призма на локалните политики, но и во релација со националните преземени обврски и планирани активности во рамки на Реформската агенда и специфичните планови од оваа област. По воспоставувањето на новиот состав на ЛЕСС во 2022 година, во 2023 година беше изготвена и усвоена Стратегија за локален економски развој. Истата година, Општина Битола во соработка со Универзитетот „Свети Климент Охридски“ – Битола го воведо проектот Универзитетска летна пракса, за што од општинскиот буџет беа издвоени 500 000 денари. Исто така во периодот 2019 – 2021 година ЛЕСС Битола беше активно вклучен во бројни активности реализирани преку проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ спроведуван од МОТ. Така, со поддршка на овој проект, реализирана е дијагностика на пазарот на труд во општина Битола, што послужи како основа за поднесување барање за отворање паралелка за дуално образование. Понатаму, ЛЕСС е вклучен во едукација за воспоставување на локално партнерство за вработување. Преку ЛЕСС Битола, а со поддршка на МОТ, се организира јавната расправа за Законот за работни односи, дискусијата за Оперативниот план за активни мерки и услуги за вработување за 2020 г. итн. ЛЕСС Битола ги анимираше средните училишта да учествуваат во обуките и натпреварот за млади во рамки на кампањата спроведена од страна на проектот на МОТ, а средното техничко училиште „Ѓорѓи Наумов“ освои награда за најдобро училиште во Република Северна Македонија. ЛЕСС Битола добива поддршка од МОТ за воспоставување на локално партнерство за вработување во чии рамки го формира Бизнис стартап центарот, а дополнително во рамки на ова локално партнерство испорачана е и менторска поддршка, обуки, финансиска поддршка за отворање на стартап фирми, организација на саеми за кариера и сл.

Анализа на ефективност на ЛЕСС Битола: Согласно добиените информации од спроведената анкета, ЛЕСС Битола е континуирано активен и бележи низа на реализирани активности и тоа самостојно, но и во соработка со МКЦ – Битола, МОТ и други чинители. ЛЕСС Битола има воспоставено редовна соработка со надворешните членови како што се граѓанските организации, средните училишта, стопанските комори, Центарот за вработување и Универзитетот. Иако ЛЕСС Битола редовно е консултиран од страна на локалната самоуправа (речиси на месечна основа) при донесување на програми и стратегии, законски и подзаконски акти поврзани со локален економски развој, локални специфични проблеми и трендови (на пр. предизвици во животна средина, праведна транзиција, дуално образование итн.), сепак

дадените препораки од спроведените консултации се имплементираат делумно. Влијанието кое ЛЕСС Битола го остварува во креирањето на локалните политики се смета за значително, како и уделот во мобилизација на заедницата околу важни прашања. Еден таков пример беше покренувањето на темата за праведната и енергетска транзиција која заземе пошироки размери, ја вклучи како севкупната локална јавност така и националните чинители и овозможи транспарентен третман на прашањата и соодветен проток на информации.

3.2 ЛЕСС Велес

Датум на формирање: 26.08.2015 година, врз основа на Одлука за основање на Локален економско-социјален совет и Спогодба за основање на ЛЕСС Велес.

Последен состав на ЛЕСС: Брои 12 членови и тоа 4 претставници од локалната самоуправа, 4 од редот на Синдикатите, 3 од Организацијата на работодавачи на Македонија и 1 од Бизнис Конфедерација на Македонија. Во составот на ЛЕСС Велес се вклучени и надворешни членови и тоа Агенцијата за вработување, средните училишта и Технолошко-техничкиот факултет Велес, граѓански организации, Занаетчиска комора и Советот на млади на Општина Велес. Во минатото нема забележано значајни промени во составот, но мандатот на членовите е истечен и советот моментално не е конституиран.

Административно-техничка поддршка: Општина Велес пружа техничка поддршка преку претставници од општината, најчесто секретарот. Поддршката е оценета како ефикасна, и се состои во административна и логистичка поддршка при организација на состаноци. МОТ обезбедил поддршка со техничка опрема, библиотека и мебел, а општината просторија за функционирање на ЛЕСС.

Општа активност во периодот 2019 – 2025: ЛЕСС Велес е воспоставен во 2015 година, но беше активен само до 2021 година, по што во суштина престана да функционира. Во текот на 2019 и 2020 реализирани се 5-6 седници. Идентификувани активности се изработка на апликација за локално партнерство за вработување „Приспособливост и подобрување на работната сила на жените и лицата кои подолг период бараат работа“ и Извештај за територијална дијагностика на Општина Велес кој е реализиран во рамки на проектот на МОТ, „Зајакнување на социјалниот дијалог“, а во 2020 година е донесена програма за работа. ЛЕСС Велес исто така беше вклучен во поддршката за воспоставување на концептот на локално партнерство за вработување во рамки на проектот на МОТ. Од 2021 година наваму советот нема активности. ЛЕСС Велес во една прилика има добиено финансиски средства од општинскиот буџет.

Анализа на ефективноста на ЛЕСС Велес: Согласно добиените информации од спроведената анкета, ЛЕСС Велес не е активен совет. Мандатот е истечен, комуникацијата меѓу техничката поддршка и членовите била многу ретка (еднаш годишно), а интеракцијата меѓу самите членови е редуцирана. Локалната самоуправа многу ретко го консултирала советот, главно во доменот на годишните работни програми и локалните партнерства и модели за вработување. Следствено и препораките се имплементирани само делумно, при што тие не влијаеле врз креирањето локални политики - влијанието е оценето како мало или никакво, а нема ни мобилизација на заедницата ни зајакнување на локалните партнерства преку работата на ЛЕСС. Соработката со локалните чинители (граѓански организации, образовни институции, центри за стручно образование) била повремени. Позитивните елементи се јасните процедури за номинација и избор на членови, усвоениот Деловник и високото ниво на меѓусебна доверба и посветеност на клучните социјални партнери што покажува дека проблемот не е во квалитетот на составот, туку во отсуството на институционална поддршка и континуитет.

3.3 ЛЕСС Гостивар

Датум на формирање: 30 септември 2013 година, врз основа на Одлука за основање

на Локален економско-социјален совет и Спогодба за формирање на ЛЕСС.

Последен состав на ЛЕСС: Број 10 членови. Во составот се вклучени 2 претставници од локалната самоуправа, 5 од редот на Синдикатите и 3 од Организација на работодавачи на Македонија. Како надворешни членови учествуваат: Центарот за вработување, граѓанските организации, образовна институција и Занаетчиска комора. Бројот на членови на ЛЕСС во овој состав е намален во споредба со претходните периоди за да се обезбеди поголема ефикасност во одржувањето на седници, редовност и учество. ЛЕСС има усвоен Деловник за работа.

Административно-техничка поддршка: Општината, преку вработените во секторот за инвестиции и развој на општината. Поддршката е ефикасна и опфаќа организација на седници на ЛЕСС, подготовка на материјали, записници и дистрибуција на потребните информации.

Општа активност во периодот 2019 – 2025: ЛЕСС Гостивар е континуирано активен, има реализирано вкупно 12 седници, редовно состанувајќи се на квартално ниво. Има мноштво реализирани активности релевантни за локалниот контекст. Во рамки на проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“, реализиран е Форум за утврдување приоритети за работата на ЛЕСС по што е подготвена годишна програма за работа, реализирани се панел дискусии на повеќе теми како што е примената на практикантската работа како пат кон пазарот на труд, дискусија за влијанието на Ковид-19 пандемијата врз социо-економската состојба во Гостивар, дискусија за минималната плата во контекст на локалните економски прилики, дискусија за состојбата со образованието и ризикот од технолошки вишок кај дел од наставниот кадар, дискусија за сообраќајната инфраструктура и можните решенија за сообраќајниот метеж. Во 2023 година изработен е Акциски план на ЛЕСС Гостивар 2023 – 2025. Општина Гостивар повремено одвојува средства за функционирање на ЛЕСС.

Анализа на ефективноста на ЛЕСС Гостивар: Согласно добиените информации од спроведената анкета, ЛЕСС Гостивар е континуирано активен, со редовни квартални седници и низа јавни настани кои следат актуелни социо-економски теми од директен интерес за заедницата – вработување, минимална плата, ефекти од пандемијата, образование и инфраструктура. ЛЕСС Гостивар е консултиран повремено од локалната самоуправа, најчесто квартално, а фокусот е на локалните економски развојни програми и стратегии, годишните работни програми и локалните специфични проблеми и трендови. Имплементацијата на препораките од ЛЕСС е делумна, а ЛЕСС Гостивар има умерено влијание врз креирањето локални политики, а неговите препораки придонеле за мобилизација на заедницата и за зајакнување на локалните партнерства, како на пример локалниот договор за распределба на вработени во образовните институции со цел да нема технолошки вишок. ЛЕСС соработува често со локалните граѓански организации, образовните институции и центрите за стручно образование и обука, а повремено одржува контакт и со националните институции, меѓународните организации и донаторите, што го прави совет кој има отворен канал кон националното и донаторското ниво.

3.4 ЛЕСС Демир Хисар

Датум на формирање: Одлука за формирање на ЛЕСС од страна на Советот на Општината на 15 мај 2023 година, а на 25 мај 2023 година потпишана е Спогодба за основање на ЛЕСС.

Последен состав на ЛЕСС: Број 9 членови со рамномерна застапеност на трите социјални партнери – по 3 претставници од локалната самоуправа, синдикатите и организациите на работодавачи. Како надворешни членови учествуваат средните и основните училишта, Центарот за вработување и граѓанските организации. ЛЕСС нема усвоен Деловник за работа.

Административно-техничка поддршка: Обезбедена е од локалната самоуправа со јасни административни и технички задачи, но по истекот на мандатот на членовите на првиот

состав се намалува и ефикасноста на поддршката.

Општа активност во периодот 2019 – 2025: Иако е најмладиот меѓу анализираниите совети, ЛЕСС Демир Хисар покажа изразена почетна енергија во 2023 година – одржани се 4 седници во периодот, при што советот се состанува квартално. Претставници учествуваа на настанот за вмрежување на ЛЕСС организиран од МКЦ – Битола. Со поддршка на проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“, ЛЕСС организира Форум за утврдување на приоритети за работата на советот, петмина членови учествувале на обука за зајакнување на капацитетите и била организирана панел дискусија за искористување на извозните, инвестиционите и туристичките капацитети на општина Демир Хисар. Претставниците на ЛЕСС учествуваат во работилници и обуки за градење на капацитети, настани за вмрежување и студиски посети организирани преку проектот на МКЦ Битола. Во моментот с уште не се подготвени материјалите за конституирање на новиот состав на ЛЕСС.

Анализа на ефективност на ЛЕСС Демир Хисар: Согласно добиените информации од спроведената анкета, ЛЕСС Демир Хисар иако релативно млад совет покажува можне силна почетна активност. Локалната самоуправа понекогаш го консултира советот, најмалку квартално, за локални економски развојни програми и стратегии, годишни работни програми на Општината и социјални прашања, но само делумно ги имплементира препораките. Влијанието врз локалните политики е оценето како умерено, а советот придонел и за мобилизација на заедницата и зајакнување на локалните партнерства. Вакви примери се организирани јавни форуми за утврдување приоритети за работата на ЛЕСС со учество на заедницата, мобилизација на компаниите околу прашањето на праведната транзиција, како и мобилизацијата на бизнис секторот во насока на искористување на извозните и туристичките капацитети на општината. На годишно ниво Општината издвоила во рамки на буџетот по 200 000 денари во рамки на ставката репрезентација, но истите не се фактички ставени на располагање на ЛЕСС.

3.5 ЛЕСС Кавадарци

Датум на формирање: 2013 година врз основа на Одлука на Советот на Општина Кавадарци и Спогодба за основање на ЛЕСС.

Последен состав на ЛЕСС: Број 9 членови со рамномерна застапеност на трите социјални партнери – по 3 претставници од локалната самоуправа, синдикатите и организациите на работодавачи. Во работата на ЛЕСС вклучена е и една граѓанска организација. Во моментот се избрани нови членови на ЛЕСС заради што Советот е во фаза на консолидација. Исто така, во моментот се изработува и Деловник за работа како и Акциски план.

Административно-техничка поддршка: Обезбедена е од локалната самоуправа, и опфаќа поддршка преку изработка на материјали, записници и помош во организирање на седници.

Општа активност во периодот 2019 – 2025: Советот е делумно пасивен бидејќи во последните шест години одржани се само 2 седници. Има реализирано една активност форум за утврдување на приоритети за работа, како дел од проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“,.. ЛЕСС не е консултиран во процесите ниту од локалните чинители ниту од локалната самоуправа. Соработката со надворешни субјекти е сведена на минимум односно само повремено и тоа со граѓанските организации. Членовите на ЛЕСС активно се вклучени во работилници, обуки настани за вмрежување, студиски посети кои се реализираат преку донаторските проекти.

Анализа на ефективност на ЛЕСС Кавадарци: Согласно добиените информации од спроведената анкета, овој ЛЕСС е речиси неефективен. ЛЕСС не е консултиран во локалните процеси и неговото влијание врз креирањето на локалните политики е мало, без мобилизација на заедницата и без зајакнување на локалните партнерства. Сепак охрабруваат информациите за тековното реактивирање преку подготовка на Акциски план и Деловник за работа. За овој ЛЕСС не се одвојувале средства од страна на локалната самоуправа.

3.6 ЛЕСС Крива Паланка

Датум на формирање: 27 ноември 2024 година врз основа на Решение за основање на ЛЕСС

Последен состав на ЛЕСС: Број 12 членови. Во составот се вклучени локалната самоуправа со 5 претставници и синдикатите со 4, додека бизнис секторот учествува со 3 претставници кои се номинирани од локалниот економски совет формиран во Општината. За разлика од другите совети во овој ЛЕСС нема претставници на Организацијата на работодавачи и истиот е основан со решение од Градоначалникот, но нема потпишана трипартитна спогодба. Нема надворешни членови. Со ваквиот состав и начин на основање овој совет отстапува од принципите и чекорите по кои се формирани останатите ЛЕСС. Иако е вклучен во овој извештај, можноста да се анализира и да се споредува заедно со останатите ЛЕСС е ограничена. ЛЕСС функционира врз основа на усвоен Деловник за работа, но Акцискиот план сèуште не е подготвен.

Административно-техничка поддршка: Обезбедена е од Општината и се состои во подготовка на материјали и поддршка за одржување на седници, но е оценета како делумно ефикасна, со делумно јасни административни и технички задачи. Општа активност во периодот 2019 – 2025: Со оглед дека советот е формиран кон крајот на 2024 година, периодот 2019 – 2023 во целост е без активности. Досега е одржана само 1 седница, а единствената документирана активност е Форумот за утврдување на приоритети за работа на ЛЕСС за 2025 година, организиран со поддршка од проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“. Од основањето на Советот има релативно краток временски период за да е покаже функционалноста и оперативноста.

Анализа на ефективност на ЛЕСС Крива Паланка: Согласно добиените информации од спроведената анкета, овој совет е пасивен. Ретките консултации со локалната самоуправа биле во врска со локални економски развојни програми и стратегии и локални партнерства и модели за вработување. Сепак дадените препораки од овие консултации се имплементирани делумно. ЛЕСС не придонел кон мобилизација на заедницата и зајакнување на партнерствата во период од своето постоење и нема ниту Акциски план за работа ниту досега е одобрен буџет за неговото функционирање.

3.7 ЛЕСС Куманово

Датум на формирање: 07.12.2009 година, врз основа на Одлука за основање на локален економско-социјален совет и Спогодба за делокруг и начин на работа на ЛЕСС Куманово.

Последен состав на ЛЕСС: Број 9 членови. Во составот се вклучени по 3 претставници од локалната самоуправа, од Синдикатите (ССМ и КСС) и од Организација на работодавачи на Македонија. Како надворешни членови учествуваат граѓански и младински организации, Центарот за вработување, Центар за социјални работи, медиуми, СВР-Куманово, Занаетчиска комора, секторот за социјални услуги на Општина Куманово. За претседавач е избран претставник на бизнис заедницата, а за заменик претставник на синдикатите. Во моментот е истечен мандатот на ЛЕСС и доставени се барања до сите релевантни институции за номинација на нови претставници. ЛЕСС Куманово функционира врз основа на усвоен Деловник за работа. Административно-техничка поддршка: Општина Куманово дава ефикасна поддршка преку обезбедување простор за состаноци, ангажирање административно лице од општинската администрација и логистичка поддршка (записници, материјали, организација на состаноци).

Општа активност во периодот 2019 – 2025: Иако е основан уште во 2009 година, ЛЕСС Куманово е рестартиран во 2019 година. Оттогаш до денес реализирани се вкупно 36 работни средби, при што ЛЕСС се состанува редовно, најчесто на квартално ниво. ЛЕСС

Куманово како еден од најактивните совети има реализирано мноштво активности, најчесто на сопствена иницијатива, но и во соработка со други чинители. Организирани се средби со бизнис заедницата во индустриската зона Доброшане за забрзување на процесот на гасификација, при што формиран е петчлен Управен одбор назначен да ги раководи активностите по прашањето на гасификацијата. Во текот на пандемијата КОВИД-19, ЛЕСС беше активно ангажиран во хуманитарни активности, а понатаму учествуваше и на меѓународни саемски настани (Бугарско-македонски бизнис форум, саем „Органска трпеза“). Во партнерство со Центарот за вработување, редовно се реализирани презентации на оперативниот план со мерки за вработување. Во 2022 година беа изготвени Стратегија за делување на ЛЕСС 2022 – 2026 и Акциски план, беше формирана Комисијата за локален економски развој (КЛЕР), а ЛЕСС посредуваше во средба меѓу Вицепремиерот за економски прашања и месната индустрија по прашањето на увозните квоти за свинско месо. Исто така, ЛЕСС организираше средба за фотонапонски панели преку која се подигна свеста во локалната заедница за енергетската ефикасност и зелената транзиција. Во останатите активности се вбројуваат средби со чевларската индустрија (вклучително иницирање средба со премиерот за системски решенија), промоција на дуалното образование и истражување/анализа на пазарот на труд како основа за Локална стратегија за вработување. Иако не е примарен корисник, ЛЕСС Куманово бил домаќин на посета заради размена на искуства и знаења организирана преку проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ и организирал јавна дебата „Гасификација и водоснабдување на Индустриска зона „Доброшане“. Во рамки на ЛЕСС формирано е внатрешно тело, Форум на жени претприемачи како иновативен чекор кон специјализација и унапредување на активностите на ЛЕСС на локално ниво. Во рамки на проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ ЛЕСС Куманово добива поддршка, едукација и менторство за воспоставување локално партнерство за вработување. ЛЕСС Куманово не добива финансиска поддршка од Општината.

Анализа на ефективност на ЛЕСС Куманово: Согласно добиените информации од спроведената анкета, ЛЕСС Куманово е меѓу најактивните локални совети – со изразен фокус кон економските прашања: развој на индустриската зона, поддршка на конкретни индустрии (месна, чевларска), енергетика и обновливи извори на енергија, вработување и дуално образование. Консултациите од локалната самоуправа се спроведуваат најчесто квартално, претежно во доменот на локални партнерства и модели за вработување, социјални прашања и локални специфични проблеми и трендови. Имплементацијата на препораките кои ги дава ЛЕСС е делумна и покрај високото ниво на активизам на ЛЕСС и неговото влијание. Од примерите можеше да се констатира дека ЛЕСС Куманово има значително влијание врз креирањето локални политики, а препораките придонеле за мобилизација на заедницата (пример: подигање на свесноста за обновливи извори на енергија и енергетска ефикасност, мобилизација на бизнис заедницата околу прашања од нивни интерес како што се примерите со чевларската и месната индустрија и мобилизација на бизнис заедницата во хуманитарните акции во време на КОВИД-19). Посебна вредност е институционалната иновација – формирањето на КЛЕР и на Форумот на жени претприемачи како работни тела во склоп на ЛЕСС – како и посредувањето меѓу локалната бизнис заедница и националните институции (Вицепремиер, премиер), со што советот надминува чисто локален досег, иако соработката со Националниот економско-социјален совет не постои.

3.8 ЛЕСС Ресен

Датум на формирање: 28 јули 2015 година врз основа на Одлука за формирање на ЛЕСС, Спогодба за основање и Деловник за работа

Последен состав на ЛЕСС: Број 9 членови. Во составот се вклучени локалната самоуправа со 4 претставници, Организацијата на работодавачи на Македонија имат 3, а синдикатите 2 члена. Како надворешни членови учествуваат Центарот за вработување, образовните институции и Центарот за социјална работа.

Административно-техничка поддршка: Општина Ресен пружа поддршка при што за овој Совет

преку проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ имплементиран од МОТ биле обезбедени мебел, техничка опрема и библиотека, а Општината обезбедила простор за функционирање.

Општа активност во периодот 2019 – 2025: ЛЕСС Ресен во последните шест години одржал 5 седници, речиси еднаш годишно. Советот реализирал повеќе активности меѓу кои трибини за заштита при работа, обуки и семинари и изработена е дијагностика на пазарот на труд за општина Ресен со поддршка на проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“. Во 2023 година реактивиран е ЛЕСС Ресен со поддршка на проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ и реализиран е форум за утврдување приоритети за работа на ЛЕСС. Во наредните години ЛЕСС Ресен е вклучен во реализацијата на студиски посети, размени и настани за вмрежување.

Анализа на ефективност на ЛЕСС Ресен: Согласно добиените информации од спроведената анкета, овој ЛЕСС е активен иако нема голем број активности. Локалната самоуправа ретко го консултира Советот (еднаш годишно), за локални економски развојни програми и стратегии и социјални прашања и активности и ги имплементира препораките делумно, при што следењето на препораките се прави преку писмени барања за информација до институциите. Оваа е различна практика за разлика од другите совети. Иако е наведено дека препораките влијаеле на креирањето на локалните политики, нивното влијание е оценето како мало или никакво, а Советот не придонел за мобилизација на заедницата ниту за зајакнување на локалните партнерства. Советот работи според усвоен Деловник за работа и Акциски планови, иако имало и периоди без план за работа. Не се издвојуваат финансии од страна на локалната самоуправа за работа на ЛЕСС.

3.9 ЛЕСС Струмица

Датум на формирање: 22 декември 2011 година врз основа на Одлука за формирање на ЛЕСС и Спогодба за основање на ЛЕСС на Општина Струмица.

Последен состав на ЛЕСС: Број 9 членови. Во составот се вклучени по 3 претставници од локалната самоуправа, синдикатите и Организација на работодавачи на Македонија. Како надворешни членови учествуваат претставник од Центарот за вработување, образовните институции, Сојузот на синдикати на земјоделски производители, Советот на млади и Регионалната занаетчиска комора. Во составот немало значајни промени во минатото, а последната обнова е направена во јануари 2022 година по истекување на 4-годишниот мандат на членовите. ЛЕСС функционира врз основа на усвоен Деловник за работа.

Административно-техничка поддршка: Општина Струмица пружа административно-техничка поддршка, иако според Спогодбата за основање функционирањето на ЛЕСС треба да биде поддржано и од Сојузот на синдикатите на Македонија и Организација на работодавачи на Македонија. Поддршката е оценета како ефикасна и опфаќа организација на седници на ЛЕСС, подготовка на материјали, записници и дистрибуција на потребните информации, со јасни административни и технички задачи.

Општа активност во периодот 2019 – 2025: ЛЕСС Струмица од 2019 година наваму одржал само 2 седници, а документираните активности се концентрирани во периодот 2019 – 2022 година. Во мај 2019 година е одржана осмата седница на ЛЕСС во чии рамки е разгледана улогата на ЛЕСС во имплементацијата на проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ на Меѓународната организација на трудот, при што се избрани 5 претставници за имплементација на втората компонента од проектот – хоризонтален преглед на ЛЕСС. ЛЕСС Струмица на оваа седница искажал интерес за Локално партнерство за вработување по Јавен ограничен повик на МОТ. Во 2020 и 2021 година е изготвен Локалниот акциски план на пазар на труд на Општина Струмица, врз основа на општинската дијагностика на пазарот на трудот. Преку ЛЕСС Струмица, организирана е јавна расправа за нацрт-текстот на Законот за работни односи, како и платформата за дискусија на Оперативниот план за активни мерки и услуги за вработување за 2020 година. Во 2019 г., ЛЕСС Струмица, како еден од двата активни ЛЕСС и во период без

донаторска поддршка, ја презентираше својата работа на Регионалната министерска конференција на ЕУ-МОТ за Економско-социјални совети. Исто така, членови на ЛЕСС учествувале на национален настан за вмрежување на ЛЕСС во Скопје, организиран од МКЦ – Битола во рамки на проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“. ЛЕСС Струмица во континуитет добива симболични средства за функционирање од локалната самоуправа (по 100 000 денари годишно).

Анализа на ефективност на ЛЕСС Струмица: Согласно добиените информации од спроведената анкета, ЛЕСС Струмица не бележи активност по 2022 година. Локалната самоуправа ретко го консултира советот (еднаш годишно) и тоа главно во врска со локалните економски развојни програми и стратегии, но ги имплементира неговите препораки целосно. Влијанието на ЛЕСС врз креирањето на локалните политики е оценето како значително (како што е примерот со подготовка на Локален акциски план за вработување 2022 – 2025), а Советот придонел и за мобилизација на заедницата и зајакнување на локалните партнерства за вработување, но не се споделени примери. Сепак, соработката со локалните и националните граѓански организации, Националниот економско-социјален совет, националните институции, меѓународните организации, донаторите и образовните институции е само повремени.

3.10 ЛЕСС Струга

Датум на формирање: 26 мај 2016 година врз основа на Одлука за основање на Локален-економски социјален совет на општина Струга и Спогодба за основање на ЛЕСС

Последен состав на ЛЕСС: Број 8 членови. Во составот се вклучени синдикатите со 4 претставници, додека локалната самоуправа и организациите на работодавачи имаат по 2. Нема надворешни членови.

Административно-техничка поддршка: Локалната самоуправа пружала поддршка при организација на настани и за одржување на седници. По формирањето, овој Совет е поддржан од страна на проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ имплементиран од МОТ преку опремување на библиотека, обезбедување техничка опрема и мебел, додека Општината обезбеди просторија за функционирање на ЛЕСС.

Општа активност во периодот 2019 – 2025: ЛЕСС Струга во 2019 година одржал една седница на која бил обновен мандатот на членовите, но потоа следи период без одржани седници, иако Советот реализирал активности. Имено во рамки на проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ одржан е форум за идентификување приоритети за работа на ЛЕСС со учество на Општината и социјалните партнери, панел дискусија на тема дефицитарни образовни профили во општина Струга, дискусија за нови начини за активирање на локалното невработено население. Општината во одредени периоди одвоила и средства за поддршка на активностите на ЛЕСС. Исто така, во рамки на проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ изработена е дијагностика на локалниот пазар на труд за општина Струга, врз основа на којашто, Организацијата на работодавачи на Македонија, организираше форум за дискусија и поднесе иницијатива за измени во наставната програма за средно стручно образование (ССО), со цел да се одговори на потребите од кадар и вештини во ХоРеКа секторот во Струга и Охрид. Претставниците на ЛЕСС учествуваат во работилници и обуки за градење на капацитет, настани за вмрежување и студиски посети организирани преку донаторските проекти.

Анализа на ефективност на ЛЕСС Струга: Согласно добиените информации од спроведената анкета, овој совет е делумно пасивен. Во претходниот период кога имало некакви консултации, локалната самоуправа го консултирала советот ретко, еднаш годишно, за законски и подзаконски акти поврзани со локалниот економски развој, но воопшто не ги имплементирала неговите препораки. Оттаму, влијанието врз локалните политики е мало или никакво, без мобилизација на заедницата и без зајакнување на локалните партнерства. Според добиените информации ЛЕСС нема усвоен Деловник за работа.

3.11. ЛЕСС Свети Николе

Датум на формирање: 20 мај 2015 година врз основа на Одлука за пристапување кон основање на Локален економско-социјален совет на Општина Свети Николе

Последен состав на ЛЕСС: Број 9 членови. Во составот вклучени се претставници на Општина Свети Николе, двата најголеми синдикати ССМ и КСС и Организацијата на работодавачи на Македонија. Како надворешен член е Центар за вработување. Не постои усвоен Деловник за работа.

Административно-техничка поддршка: Обезбедена е од Општината, но се смета дека заради нефункционалност на Советот и поддршката не може да биде ефикасна. По формирањето овој совет е поддржан од страна на проектот „Унапредување на социјалниот дијалог“ имплементиран од МОТ преку опремување на библиотека, обезбедување техничка опрема и мебел, додека Општината обезбеди просторија за функционирање на ЛЕСС.

Општа активност во периодот 2019 – 2025: ЛЕСС Свети Николе во последните шест години има одржано само 2 седници, еднаш годишно по план, но состаноците не биле ефективни односно не произвеле некакви иницијативи или заклучоци. Во рамки на проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ изработена е дијагностика на пазарот на труд во општина Свети Николе, а понатаму со поддршка на проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ реализиран е форум за утврдување на приоритети. Во текот на 2024 и 2025 година, Советот е вклучуван во обуки и настани за размени и вмрежување. Советот никогаш не добива барања за советување од локалните чинители и никогаш не иницира дебати, форуми или панел дискусии. Соработка постои само повремено со локалните граѓански организации, а воопшто не соработува со националните граѓански организации, Националниот економско-социјален совет, националните институции, меѓународните организации, донаторите, образовните институции и центрите за стручно образование.

Анализа на ефективност на ЛЕСС Свети Николе: Согласно добиените информации од спроведената анкета, овој ЛЕСС е пасивен. Локалната самоуправа ретко го консултира советот, еднаш годишно, главно за иницијативи од граѓанскиот сектор, но не ги имплементира неговите препораки. Влијанието врз локалните политики е мало или никакво, без мобилизација на заедницата и без зајакнување на локалните партнерства. Сепак, повремено постои некаков буџет од локалната самоуправа и тоа 30 000 денари за 2024 година и вкупна сума од 78 000 денари за четири совети т.е. советодавни тела на Општината во 2025 година (меѓу нив е и ЛЕСС). Советот работи периодично и без Акциски план.

3.12 ЛЕСС Тетово

Датум на формирање: 24 август 2012 година врз основа на Одлука донесена од Советот на Општина Тетово и потпишување на Спогодба за основање на ЛЕСС Тетово.

Последен состав на ЛЕСС: Број 7 членови. Во составот се вклучени 5 претставници од локалната самоуправа, 1 претставник од синдикатите и 1 од организацијата на работодавачи. Како надворешни членови учествуваат Центарот за вработување, претставници од граѓанските организации и од образовните институции. ЛЕСС функционира врз основа на усвоен Деловник за работа.

Административно-техничка поддршка: Обезбедена е од Општина Тетово. Поддршката е оценета како ефикасна, со јасни административни и технички задачи, а комуникацијата меѓу техничката поддршка/секретарот и членовите е редовна, на месечно ниво.

Општа активност во периодот 2019 – 2025: ЛЕСС Тетово е мошне активен совет со одржани вкупно 30 седници во изминатиот период, при што советот се состанува месечно. Активностите во периодот 2019 – 2025 имаат континуиран карактер. Во 2019 година е организирана дебата и семинар за стратешко планирање од кој произлезе стратешки план за

ЛЕСС кој беше усвоен од Советот на Општина Тетово, а понатаму во рамки на проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ реализиран е форум за утврдување приоритети за работа на ЛЕСС и панел дискусии на различни теми меѓу кои интеракција помеѓу бизнисот и младите, дискусија за работнички права, миграцијата на младите и сл. Членовите на ЛЕСС Тетово активно се вклучени во работилници, обуки настани за вмрежување, студиски посети кои се реализираат преку донаторските проекти. Во рамки на проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ изработена е дијагностика на пазарот на труд за општина Тетово. Преку ЛЕСС Тетово, организирана е јавна расправа за нацрт-текстот на Законот за работни односи, како и платформата за дискусија на Оперативниот план за активни мерки и услуги за вработување за 2020 година. Во 2019 г., ЛЕСС Тетово, како еден од двата активни ЛЕСС и во периоди без донаторска поддршка, ја презентираше својата работа на Регионалната министерска конференција на ЕУ-МОТ за Економско-социјални совети. Локалната самоуправа одвојува средства за поддршка на функционирањето на ЛЕСС.

Анализа на ефективност на ЛЕСС Тетово: Согласно добиените информации од спроведената анкета, ЛЕСС Тетово се вборјува меѓу најактивните совети. Локалната самоуправа понекогаш го консултира ЛЕСС, најмалку квартално и тоа за локални економски развојни програми и стратегии, годишни работни програми на локалната самоуправа и социјални прашања и активности, но делумно ги имплементира препораките. Влијанието на ЛЕСС врз креирањето на локалните политики е оценето како умерено, а Советот придонел и за мобилизација на заедницата и зајакнување на локалните партнерства. ЛЕСС Тетово има воспоставена добра соработка со локалните чинители како и со меѓународни донатори и организации.

3.13 ЛЕСС Штип

Датум на формирање: 8 февруари 2013 година врз основа на Одлука за основање на ЛЕСС и Спогодба за основање на Локален економско-социјален совет на Општина Штип

Последен состав на ЛЕСС: Број 9 членови и тоа 2 членови од Советот на Општината и 2 заменици, 2 членови од општинската администрација, 1 член од Сојузот на синдикати на Македонија, 1 член Конфедерацијата на слободни синдикати и 1 член Организацијата на работодавачи на Македонија. Во составот се вклучени и надворешни членови и тоа Центарот за вработување, претставници од граѓанските организации, образовните институции, Текстилниот кластер и Центарот за развој на Источниот плански регион. Советот беше рестартиран во 2019 година кога се номинираа нови членови во рамки на проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ имплементиран од МОТ. ЛЕСС работи врз основа на усвоен Деловник за работа.

Административно-техничка поддршка: Општина Штип ја поддржува работата на ЛЕСС при што поддршката е оценета како ефикасна и опфаќа организација на седници, подготовка на материјали, записници и дистрибуција на информации.

Општа активност во периодот 2019 – 2025: Во периодот 2019 – 2025 ЛЕСС одржал 10 седници, при што советот генерално се состанува еднаш годишно, а состаноците се оценети како ефективни. Активностите опфаќаат панел дискусии во рамки на проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ на теми како што се социјалниот дијалог на локално ниво во време на КОВИД-19. Во рамки на проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ изработена е локална дијагностика на пазарот на труд за општина Штип, а членовите на ЛЕСС активно се вклучени во работилници, обуки настани за вмрежување, студиски посети кои се реализираат преку донаторските проекти. Во 2025 година е реализиран Хакатон 2026 – Бизнис идеи за млади.

Анализа на ефективност на ЛЕСС Штип: Согласно добиените информации од

8 Закон за работни односи, консолидиран текст, достапен на: https://aa.mk/WBStorage/Files/Zakon_rabotnite_odnosi.pdf

9 Закон за локална самоуправа, достапен на: <https://portal.mdt.gov.mk/post-body-files/zakonii-file-1bsl.pdf>

спроведената анкета, ЛЕСС Штип е со умерена активност. Локалната самоуправа ретко го консултира советот и тоа за локални економски развојни програми и стратегии, локални партнерства и модели за вработување, како и законски и подзаконски акти поврзани со локалниот економски развој. Препораките кои се даваат од ЛЕСС делумно се имплементираат и немаат влијание во креирањето на локалните политики. Придонесот на ЛЕСС кон мобилизација на заедницата и за зајакнување на локалните партнерства е оценет како многу мал. ЛЕСС нема обезбедени финансиски средства за работа досега, не постои буџет предвиден од локалната самоуправа, ниту пак план со конкретни извори на финансирање, а во своето функционирање ЛЕСС Штип имал и периоди без Акциски план односно програма за работа.

4. ИНСТИТУЦИОНАЛНА И РЕГУЛАТОРНА РАМКА ЗА ЕФЕКТИВЕН СОЦИЈАЛЕН ДИЈАЛОГ НА ЛОКАЛНО НИВО

4.1 МАНДАТ И УЛОГА НА ЛЕСС

Во Законот за работни односи во членовите 246 и 247⁸ се регулира воспоставувањето, улогата и составот на економско-социјалниот совет. Токму по примерот на воспоставениот Национален економско-социјален совет (НЕСС) се формираат и ЛЕСС во Северна Македонија започнувајќи во 2010 година. Понатаму во Законот за локална самоуправа⁹ во рамки на надлежностите предвидени се надлежности за општините во делот локален-економски развој и социјални прашања од каде, исто така, се поставува основа за воспоставување на вакво консултативно тело. Сепак важно е да се напомене дека не постои специфична правна одредба во ниту еден закон од областа на работните односи, економијата, социјалните дејности или пак локалната самоуправа каде во специфичен сегмент е регулирано формирањето на ЛЕСС. Токму ваквата позадина донекаде претставува и ограничување во сегашната функционалност на ЛЕСС кои од една страна се веќе воспоставени со одлука на Совет на Општината и потпишана Спогодба, но од друга страна заради својата советодавна (незадолжителна) природа и нерешените прашања за финансирање честопати се занемарени во локалното економско-социјално работење и нефункционални.

Процесот на формирање се спроведува врз основа на претходно донесена Одлука од страна на Советот на Општината со која се задолжува Градоначалникот да формира ЛЕСС т.е. да испрати барања до локалните чинители претставници на синдикатите и работодавачите да номинираат членови. Одлуката содржи одредби за составот на ЛЕСС, неговата функција и генерални одредби околу регулирањето на работата и неговиот придонес кон општинските дејности. Подетален опис на функцијата и делокругот на работа на ЛЕСС може да се најде во Спогодбата за формирање на ЛЕСС која е трипартитен правен документ потпишан од трите страни во социјалниот дијалог. Согласно спроведената анкета, ЛЕСС истакнаа дека за нивното формирање постои Одлука на Советот на Општината и потпишана Спогодба. Исклучок од ваквиот начин на воспоставување има само во случајот на ЛЕСС во Крива Паланка како што беше објаснето во претходниот дел на извештајот. Од анализата на документацијата може да се заклучи дека Спогодбата е рамковен документ кој има скоро иста содржина од еден до друг ЛЕСС. Во Спогодбата е дефинирано зошто се основа ЛЕСС како советодавно тело од областа на економско-социјалните прашања. Може да се сумираат следниве цели на ЛЕСС (согласно Содржината на Спогодбата):

- воспоставува, поттикнува и развива социјален дијалог меѓу социјалните партнери и ги усогласува нивните различни мислења и интереси на локално ниво;
- воспоставува, поттикнува и развива дијалог на локално ниво помеѓу јавниот и приватниот сектор, особено помеѓу образовниот систем и системот за поддршка при вработување од една страна и работодавачите од друга;
- го стимулира и поддржува приватниот сектор да учествува во дијалогот;
- воспоставува и зајакнува врски помеѓу потребите на пазарот на труд утврдени од деловните

- субјекти и вештините што младите ги развиваат преку образовниот систем;
- вклучување на младите во регионалниот дијалог преку нивното учество во ЛЕСС-овите;
 - размена на мислења и информации и постигнување согласност за важни социо-економски прашања во надлежност на локалната самоуправа (анализа на клучните развојни документи на Општината што влијаат врз социо-економскиот развој, особено прашањето за подобрување на вештините за вработување на младите);
 - покренување заеднички иницијативи за измена на постојните и донесување на нови одлуки во рамки на надлежностите на локалната самоуправа;
 - учество во креирање на законски решенија што влијаат врз материјалната и социјалната благосостојба на вработените, невработените, вишокот работници, пензионерите, младите, жените и сл.;
 - материјална, економска и социјална благосостојба на работниците и работодавачите во општината;
 - развивање на колективното договарање, преговарање и потпишување на договори на ниво на компанија и институција;
 - следење и оценување на влијанието на локалните политики врз економската и социјалната стабилност, развојот и животниот стандард во општината;
 - следење на вработувањето и предлагање мерки за поттикнување на вработувањето и усогласување на образовниот процес со потребите на пазарот на труд;
 - анализа и предлагање мерки за подобрување на квалитетот на животот на граѓаните во општината;
 - поттикнување на методи за пријателско решавање на колективните/индивидуалните работни спорови на локално ниво;
 - меѓусебно информирање за важни прашања во врска со активностите на социјалните партнери;
 - издавање на списанија, брошури и други публикации од оперативниот делокруг на ЛЕСС-овите.

Понатаму, како поконкретни прашања и области на кои се фокусира работата на ЛЕСС согласно Спогодбата се:

- локалната економска политика и мерките за економски и социјален развој и стабилност;
- политиката на вработување, особено вработувањето на младите;
- политиката на цени и плати;
- конкуренцијата и продуктивноста;
- животниот стандард и сиромаштијата;
- развивање и унапредување на колективното договарање;
- поттикнување на мирно решавање на колективните работни спорови;
- подобрување на работните услови и заштитата при работа;
- заштита на работната и животната средина;
- образованието и професионалната обука;
- здравствената и социјалната заштита и сигурност;
- заштитата на децата;
- заштита на возрасните лица и лицата со посебни потреби;
- демографските движења;
- други прашања во согласност со актите на ЛЕСС-овите.

Од анализата за тоа на што бил ставен фокусот на работа на ЛЕСС во изминатиот период 2019 – 2025, погорната листа е прилично сеопфатна, особено бидејќи остава простор ЛЕСС да се фокусираат и на други поттеми или специфичности за секоја општина конкретно. Од интервјуата со претставници на некои ЛЕСС-ови може да се заклучи дека понекогаш предмет на дискусија биле и теми кои не се директно поврзани со социјалниот дијалог на локално ниво – како

10 Скалата за оценување беше поставена на ниво 1 – најниско до ниво 5 највисоко.

11 Ова се само дел од постоечките примери. Низ текстот можат да се сретнат и други примери.

на пример култура, сообраќајни прашања, социјални претпријатија и сл. за кои некои од членовите сметаат дека не се во директна врска со ЛЕСС и се од помал интерес за членството. Исто така, во време на КОВИД- 19 скоро сите ЛЕСС-ови кои биле поддржувани преку проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ одржале дискусии на темата за влијанието на пандемијата врз локалната економија и за начините на справување со последиците од пандемијата. Ваквиот пристап укажува дека одредени ЛЕСС-ови, особено оние кои се многу активни, се препознати како платформи каде може да се развива локалниот дијалог за важни општествени прашања, надминувајќи ја класичната трипатитност и обезбедувајќи простор за поширока вклученост на различни засегнати групи во локалната заедница.

Од досега изнесените информации и од анализата на анкетата може да се заклучи дека улогата на ЛЕСС е јасно дефинирана. 87 % (11/13) ЛЕСС кои одговориле на анкетата сметаат дека улогата на ЛЕСС е многу јасна (5/11 ЛЕСС), односно јасно дефинирана (6/11 ЛЕСС). Сепак вистинското разбирање на улогата на ЛЕСС од страна на членовите е на средно ниво (средна оценка 2.9¹⁰), а практикувањето на мандатот на ниско ниво (средна оценка 2.4). Имено, токму низ бројните проектни едукативни активности за членството на ЛЕСС се работело на зајакнување на знаењата за трипартитен дијалог и учество во локалното одлучување заради што и разбирањето на улогата на ЛЕСС е повисоко. Но од друга страна според овие резултати, а и според прегледот на активности на ЛЕСС потребна е поголема активност од страна на членството на ЛЕСС во примена и практикување на научените знаења и вештини преку бројните обуки и работилници.

Понатаму, во Спогодбата не постои член што посебно ја обврзува Општината да го консултира ЛЕСС, туку тоа е дефинирано како една од целите на ЛЕСС – да дава совети на Општината по прашања од локалниот економско-социјален домен. Последователно, некои општини се поприлично пасивни во консултирањето на ЛЕСС, односно во некои општини ЛЕСС се и нефункционални со истечен мандат и без активности. Согласно податоците од анкетата 46 % (6/13 ЛЕСС) одговориле дека Општината ретко го консултира ЛЕСС – односно еднаш годишно, додека 38 % (5/13 ЛЕСС) одговориле дека ЛЕСС е консултиран понекогаш, најмалку квартално. Ваквата состојба покажува дека ЛЕСС е понекогаш консултиран дури и рутински и тоа најчесто пред усвојување на локални развојни планови, стратегии и програми, годишни програми на Општината, локални партнерства и модели за вработување и сл.

Ефектот од консултациите на Општината со ЛЕСС е различен. Имено, според анкетата општините најчесто делумно ги спроведуваат препораките дадени од ЛЕСС (9/13 ЛЕСС), но има и такви ЛЕСС укажале дека Општината воопшто не ги спроведува препораките. Тоа укажува на умерен ефект од делувањето на ЛЕСС и умерена корисност за локалната заедница. Неколку позитивни примери на консултации:¹¹

- Врз основа на изработени 12 анализи/дијагностика на локалниот пазар на труд во опфатените општини, дадени се препораки за надминување на јазот во вештините и неусогласеноста меѓу понудата и побарувачката. ЛЕСС Куманово и Струмица изработија и локални акциски планови за вработување.
- ЛЕСС Тетово врз основа на анализата на пазарот на труд на општина Тетово препорачал воведување на нови образовни профили во средното образование што било прифатено од Општината и воведени се нови стручни профили во соработка со Министерството за образование и наука и Центарот за средно стручно образование.
- По спроведената дискусија од страна на ЛЕСС за ефектите и значењето на праведната транзиција во општина Битола и во РЕК „Битола“, како и анализата на планските документи на национално ниво во оваа област, препорачано е поголема вклученост на ЛЕСС во дискусиите по ова прашање и поголема информираност на јавноста, по што Општината започнува да иницира јавни настани на оваа тема при што ЛЕСС ја презема улогата на платформа за пренесување на мислењата и ставовите на локалната заедница на национално ниво. Истовремено, на национално ниво се врши влијание и преку

претставник од Општината во аботните групи за праведна енергетска транзиција при Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини.

По одржаната панел дискусија во општина Демир Хисар организирана од ЛЕСС на која се дискутирале туристичките потенцијали на општината, Општината во соработка со УНДП изработува посебен дел за промоција на туристичкиот потенцијал на својата веб-страница¹².

Дополнително, од анализата на активностите на ЛЕСС може да се заклучи дека поголемиот број на ЛЕСС навеле активности кои ги иницирал ЛЕСС со поддршка на некој тековен проект (поретко самостојно или со поддршка на Општината). Притоа активностите најчесто се форуми за утврдување приоритети за работа на ЛЕСС и локални панел дискусии на теми кои се сметаат за локално важни како на пример миграцијата на младите, практиканството, праведната транзиција, улогата на социјалните претпријатија, локални партнерства за вработување и сл. Во самостојните активности влегуваат редовните седници и подготовката на годишни програми. На прашањето за нивото и опфатот на консултациите помеѓу Општината и ЛЕСС, се надоврзува и уредувањето на финансирањето на ЛЕСС. Впрочем во самата Спогодба, финансирањето на ЛЕСС е предвидено со средства и по договор од членовите основачи на ЛЕСС, како и од обезбедување дополнителни средства преку донации и спонзорства. Во практиката средствата за функционирање на ЛЕСС се обезбедуваат најчесто од локалната самоуправа преку тековните програми на Општината (таков е примерот со ЛЕСС Битола), исто така и преку некои други ставки од општинскиот буџет (таков е примерот со ЛЕСС Демир Хисар каде средствата се алоцираат од ставката репрезентација, но никогаш не се фактички доделени и искористени) и преку други ставки и програми од локалната самоуправа (примери има со ЛЕСС Тетово, ЛЕСС Гостивар, ЛЕСС Струга и сл).

Интервјуираните претставници од ЛЕСС истакнуваат дека нерешениот правен статус на ЛЕСС, недостатокот на финансии и нерешениот начин на финансирање се клучните фактори кои влијаат на тоа ЛЕСС да станат неактивни и нефункционални. Дополнително, ниската свесност во заедницата за значењето на социјалниот дијалог на локално ниво, донекаде ограничените капацитети на членството на ЛЕСС и недостатокот на знаење и практикување на мандатот и улогата на ЛЕСС се надоврзуваат и негативно влијаат врз позиционирањето на овие тела на локално ниво. Исто така, од останатите интервјуирани чинители се истакна и важноста на политичката поддршка во функционирањето на ЛЕСС при што беа истакнати примери каде членството на градоначалниците во ЛЕСС придонело кон поголема ефективност и функционалност на ЛЕСС. Сепак некои општински претставници не го делат ваквиот став, бидејќи сметаат дека со самото воспоставување на ЛЕСС и повременото учество на градоначалникот на седниците или на настаните на ЛЕСС се искажува потребната поддршка. Во разговорите со претставниците на ЛЕСС и останатите чинители беа истакнати различни предлози и сценарија како да се надминат овие состојби при што беше предложено да се истражи можноста за зајакнување на правниот статус на ЛЕСС преку негово вклучување во статутите на општините, како и активирање на ЛЕСС преку придонес и консултативна улога на членовите на ЛЕСС во општинските тела и комисии. Во оваа насока назначени претставници од ЛЕСС-овите вклучени во рамки на проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ веќе преземаат чекори за истражување на можните правни форми за регулирање на мандатот и улогата на ЛЕСС како еден вид форма за поголема одржливост и подобра функционалност на ЛЕСС. Исто така, потребата од зајакната политичка поддршка на ЛЕСС може да се манифестира низ учество на политичките фактори на локално ниво во работата на ЛЕСС, нивно учество во локалните настани, како и канализирање на активностите на Општината и институциите од економско-социјалната сфера во рамки на програмата за работа на ЛЕСС.

Она што вреди да се напомене е дека во споредба со состојбата опишана во претходниот ваков извештај за функционалноста и ефективноста на ЛЕСС во Северна Македонија, може да се констатира подобра организираност и поврзаност на ЛЕСС како структура на национално ниво. Имено, преку настаните за вмезување, размените и посетите кои се овозможени пред сè во рамки на донаторските проекти, ЛЕСС предлагаат формирање на заедничка структура на ЛЕСС –

унија, мрежа или асоцијација на ЛЕСС. Понатаму претставникот на Организација на работодавачи на Македонија во ЛЕСС Демир Хисар беше назначен за Координатор на сите ЛЕСС, да ги претставува ЛЕСС како во Собранието на Организација на работодавачи на Македонија, така и во другите релации на ЛЕСС на национално ниво. ЛЕСС во периодот на анализа беа иницијатори за локални акциски планови за вработување, изградија капацитет за воспоставување локални партнерства за вработување и служеа како платформа за дискусија на многу суштински прашања. ЛЕСС поддржаа сеопфатен процес на дискусии по новиот Закон за работни односи, а значително придонесоа и кон утврдување нови активни мерки и услуги за вработување во Оперативниот план. Исто така, треба да се напомене дека преку предлозите на ЛЕСС се изменети наставни програми и се воведени нови занимања во некои од општините.

Дополнително, беше зајакната и улогата на граѓанскиот сектор во поддршка на трипартитниот социјален дијалог на локално ниво. Во рамките на проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ беше формирана неформална мрежа на граѓански организации како поддршка на ЛЕСС. Во оваа мрежа влегуваат МКЦ – Битола, Мултикултура – Тетово, Центар за развој на заедницата – Струга, Асоцијација за демократски иницијативи – Гостивар, Организација на жени – Свети Николе и РЦС „Спектар“ од Крива Паланка. Овие граѓански организации, исто така, го зајакнаа својот кредибилитет и капацитет за одржување на релации со синдикатите и организациите на работодавачи. Исто така, во рамки на проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ се надгради веб-страницата на ЛЕСС како заедничка платформа за претставување и промоција на ЛЕСС и нивната работа, а во рамки на овој проект се реализираа и промотивни кампањи со цел да се подигне свеста за значењето на овие тела во локалната заедница и за значењето на социјалниот дијалог.

4.2 ОПЕРАТИВЕН ПРОЦЕС: ТЕХНИЧКА И АДМИНИСТРАТИВНА ПОДДРШКА И БУЏЕТ ЗА ЛЕСС

Оперативното работење на ЛЕСС е уредено со Спогодбата и со Деловникот за работа. Имено, во Спогодбата се наведуваат клучните функции во ЛЕСС кои меѓу другото обезбедуваат административно-техничка поддршка и функционалност, а тие се:

- Претседавач на ЛЕСС (примерите покажуваат дека има различна практика и ова лице некаде е претставник на ОРМ, претставник на Синдикатите, Општината или дури и самиот Градоначалник).
- Заменик претседавач за кој, исто така, има различна практика и нема посебно правило на која страна припаѓа.
- Секретар, лице вработено во општинската администрација.
- Претседавачот, а во негово отсуство заменик претседавачот ги имаат следните функции: го претставува и застапува ЛЕСС и ја промовира неговата работа;
- подготвува и поднесува годишен план за работа на ЛЕСС;
- ја спроведува политиката, заклучоците и одлуките донесени од ЛЕСС;
- свикнува и води седници на ЛЕСС;
- предлага формирање на работни тела и именува координатори на истите;
- подготвува и поднесува годишен извештај за работата на ЛЕСС пред Советот на Општина Битола и пред ЛЕСС;
- се грижи за одржливиот развој на ЛЕСС, и
- врши и други работи утврдени со овој Деловник или со одлука на ЛЕСС.

Од анализата на Деловникот за работа на ЛЕСС може да се заклучи дека не се посебно набројани обврските и улогата на Секретаријатот, но оваа функција најчесто ја врши Општината преку избран Секретар на ЛЕСС. Секретарот на ЛЕСС ги има следните обврски:

- учествува во подготовката, комуникацијата, организирањето и одржувањето на седниците на ЛЕСС;
- врши административни работи за функционирање на ЛЕСС и се грижи за неговата

- архива;
- учествува во подготовката на годишниот извештај за работата на ЛЕСС;
- поднесува извештај еднаш на три месеци за напредокот и работата на ЛЕСС до сите членови на ЛЕСС;
- дава сугестии и натамошни информации за теми за кои е потребно постигнување на консензус во однос на решенијата и активностите;
- се грижи за одржливиот развој на ЛЕСС,
- ги следи сите настани кои се поврзани со остварувањето на заедничките цели на социјалните партнери и за тоа го известува претседавачот на ЛЕСС, и
- врши и други работи утврдени со овој Деловник или со одлука на ЛЕСС.

Мандатот на Секретарот е 4 години, исто како и мандатот на членовите.

Во практиката на интервјуираните ЛЕСС седниците се одржуваат во просториите на Општината. Тука треба да се напомене дека во рамки на проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ спроведуван од МОТ за ЛЕСС во Велес, Кичево, Радовиш, Ресен, Струга и Свети Николе обезбедена е просторија, мебел и техничка опрема. Од спроведената анкета и интервјуа може да се констатира дека некои ЛЕСС се неактивни бидејќи не се обновени мандатите на членовите, односно не е извршена номинација и конституирање на ново членство. Такви примери се моментално ЛЕСС Струга, ЛЕСС Демир Хисар, ЛЕСС Велес.

Според анкетираниите ЛЕСС административно-техничката поддршка која ја пружаат општините е генерално оценета како ефикасна (8/13 ЛЕСС, 1 ЛЕСС како многу ефикасна), додека за 3 ЛЕСС поддршката се смета за делумно ефикасна, а 1 ЛЕСС навел дека поддршката не е воопшто ефикасна. Притоа поддршката најчесто опфаќа поддршка при закажување седници, подготовка на дневни редови и материјали, дисеминација на информации, подготовка на записници и сл, како и обезбедување на простории за седници. Како причини за делумно ефикасната односно неефикасната поддршка наведени се нејасната улога на секретаријатот, како и неактивноста на ЛЕСС односно на неговите членови. Впрочем токму мнозинство од неактивните ЛЕСС навеле дека административно-техничката поддршка не е јасна.

9 ЛЕСС имаат усвоен Деловник за работа додека, во 4 ЛЕСС нема усвоен Деловник за работа. За поголем дел од нефункционалните ЛЕСС и кои немаат Деловник за работа административно-техничките задачи се делумно јасни или нејасни.

Согласно Деловникот за работа Претседавачот на ЛЕСС подготвува и предлага годишен план за работа при што не е образложен процесот на подготовка и планирање, ниту пак е предвидено како другите членови учествуваат во подготовката на годишниот план. Според анкетата може да се види дека само 2 ЛЕСС редовно подготвуваат Акциски планови за работа (ЛЕСС Битола и ЛЕСС Тетово), додека останати 7 ЛЕСС повремено работеле и без Акциски план. Дури 4 ЛЕСС не подготвуваат вакви планови, а меѓу нив се ЛЕСС од Свети Николе, Крива Паланка, Струга и Кавадарци. Повторно, станува збор за неактивни или неефективни ЛЕСС или во случајот на Крива Паланка за релативно новоформирани ЛЕСС. Важно е да се напомене дека токму отсуството на јасен план за работа придонесува до некаде и кон пасивизација на ЛЕСС. Во такво случај членовите немаат заедничка определба за работа и немаат утврдени заеднички цели заради што и ефективноста се намалува, како и мотивацијата на членовите. Понатаму, се потврдува дека во периодите кога ЛЕСС биле поддржани во нивната работа од страна на проекти спроведувани од УСАИД, МОТ и МКЦ – Битола, речиси секогаш се изработувале програми за работа, па дури и тригодишни стратегии. Токму форумите за утврдување на приоритети воведени преку проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ се алатка за широк консултативен процес и обезбедување на партиципативна демократија на локално ниво. Таквата пилотирана алатка, е веќе воспоставена и функционира и треба да се користи како добра практика од страна на ЛЕСС.

Како што веќе беше спомнато и во претходниот дел од анализата, финансирањето на

ЛЕСС иако е уредено со Спогодбата и Деловникот за работа, сепак останува едно од нерешените прашања. Позитивно е тоа што одреден број општини одвојуваат извесни средства за ЛЕСС во рамките на постоечки секторски програми на Општината или од некои други ставки. Некаде овие средства се симболични на пример: 30 000 денари, но за одредени ЛЕСС и нивни активности се издвојуваат и повисоки суми како за изведбата на летната пракса во општина Битола – иницијатива на ЛЕСС и Универзитет „Климент Охридски“ – Битола за што се издвоиле 500 000 денари.

Според спроведената анкета буџетски конструкции за акциските планови за ЛЕСС не се изработуваат во континуитет. Имено, значаен дел од 6 совети никогаш не изработуваат буџетски конструкции заедно со акцискиот план, додека останатите 7 понекогаш (4 совети) односно секогаш (3 совети) изработуваат буџети и тоа се поактивните совети. Само општините Струмица и Тетово во сите години предмет на анализата издвојувале средства за ЛЕСС. Во Струмица сумата изнесувала 100 000 денари годишно. Притоа најчесто не постојат други извори на средства за ЛЕСС со тоа што сепак некои ЛЕСС навеле дека има надворешни извори, како што се проектите кои ги поддржуваат ЛЕСС сега и во минатото. Заедничка констатација на мнозинството ЛЕСС е дека им недостигаат стабилни финансиски средства за работа и донаторска поддршка. Од друга страна еден дел од интервјуираните чинители на национално и локално ниво истакнуваат дека активност на ЛЕСС е видлива секогаш кога имало проекти и донаторска поддршка.

5. ПРОЦЕС НА КРЕИРАЊЕ ПРЕПОРАКИ И МИСЛЕЊА - ПОТЕНЦИЈАЛНИ „ТЕСНИ ГРЛА“ ВО ТЕКОВНИТЕ РАБОТНИ МЕТОДИ И ПРЕПОРАЧАНИ ПОДОБРУВАЊА

Состанувањето и фреквенцијата на седници на ЛЕСС се уредува со Деловникот за работа. Според Деловникот, седниците се одржуваат по потреба, но најмалку еднаш квартално. Седница свикува Претседавачот или кој било член, како и надворешните членови. Со Деловникот за работа уредена е и временската рамка откако седницата се најавува до одржувањето, како и придружните материјали како што се дневниот ред, записник од претходна седница и работните материјали.

Во практиката фреквенцијата на состанување на ЛЕСС е различна. Најголем број совети изјавиле дека се состануваат на годишно ниво (6 ЛЕСС) по што следат 4 ЛЕСС кои се состануваат квартално, 1 ЛЕСС кој одржува седници на месечно ниво и има ЛЕСС кои воопшто не се состануваат бидејќи се неактивни. Така, ЛЕСС Крива Паланка има одржана само една седница од основањето до денес, но тој е и новоформиран совет. По 2 седници имаат ЛЕСС Свети Николе, ЛЕСС Кавадаци и ЛЕСС Струмица, кои се пасивни совети, додека останатите имаат помеѓу 4 и 36 седници. Најмногу седници ЛЕСС Куманово (36), по што следи ЛЕСС Тетово со одржани 30 седници. Самиот број на седници укажува и на активност на овие совети при што од описот на нивните активности во периодот 2019 – 2025 може да се констатира дека овие совети навистина имаат повеќе активности споредбено со другите, но, исто така, и редовно усвојуваат годишни планови за работа кои се основа за активност на ЛЕСС.

Како што веќе беше споменато, размената на информации првенствено се случува со испраќање на работни материјали, записници и сл. од Претседавачот и Секретарот на ЛЕСС до членовите. Исто така, споделувањето на информации може да биде иницирано и од кој било член. Според практиката се чини дека комуникацијата во самите ЛЕСС е на ниско ниво. Имено дури 9 ЛЕСС или над 68 % истакнуваат дека комуникацијата е ретка 2 – 3 пати годишно, односно многу ретка, еднаш годишно, што значи дека е генерално поврзана само со седниците. Во останатите 4 ЛЕСС комуникацијата е редовна на месечно ниво (2 ЛЕСС), односно на квартално ниво (2 ЛЕСС).

Во Деловникот за работа утврден е и начинот на дискусија, односно поставувањето и

отворањето на точките на дневниот ред, начинот и времетрајето на дискусијата како и донесувањето одлуки. По барање на Претседавачот или членовите за одлуките може да се гласа, но, исто така, одлуките се донесуваат и консензуално. Практиката покажува дека и двата начини на донесување одлуки се приближно исто застапени, односно во 7 ЛЕСС доминантен начин на одлучување е гласањето, додека во 6 ЛЕСС е консензус. Одлуките кои се донесуваат со гласање се сметаат за донесени доколку за нив гласале минимум половината членови, додека кога станува збор за избор на Претседавач, Заменик претседавач и Секретар потребно е присуство на 2/3 од членовите, а се избира оној кандидат за кого гласало мнозинство од присутните. Согласно Деловникот за работа членовите имаат право нивното мислење да биде внесено како посебно во рамки на записникот.

Деловникот за работа предвидува обврска за Претседавачот да поднесува годишен извештај од својата работа. Тој извештај е една можност да се даде севкупна информација за тоа каков е статусот на дадените препораки, мислења и совети од ЛЕСС. Сепак практиката покажува дека за статусот на дадените препораки, мислења и ставови на ЛЕСС, во најголем број совети известуваат Претседавачот или Секретарот на седницата на ЛЕСС. Во 3 ЛЕСС воопшто не се следи статусот на дадените препораки и мислења, додека во останатите следењето е по пат на писмени барања за информација или пак преку членството на ЛЕСС. Ова покажува дека иако е легитимно секој ЛЕСС да воспостави свој начин на следење на статусот на дадените мислења и препораки, нема утврден и усвоен прецизен и сеопфатен систем за следење на препораките и дадените мислења и за ефектите од истите, ниту пак постапка во случај препораките да не се имплементираат и да се имплементираат делумно.

ЛЕСС соработуваат со низа локални чинители. Всушност, еден дел од тие чинители кои се директно засегнати од работата на ЛЕСС најчесто се и вклучени во самите ЛЕСС како надворешни членови. ЛЕСС често соработуваат со Агенцијата за вработување, односно локалните Центри за вработување, локални и национални граѓански организации, образовни институции и центрите за средно стручно образование. Понекогаш се соработува со меѓународните организации и донаторите, а многу ретко со НЕСС. Еден позитивен пример за соработка со граѓански организации е токму проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ имплементиран од МКЦ – Битола во мрежа со уште шест партнерски организации, при што овие организации членуваат во ЛЕСС како надворешни членови или пак иницираат соработки и организираат заеднички активности со вклученост на ЛЕСС. Најчесто станува збор за организација на панел дискусии и дебати на прашања релевантни во локалните заедници. Исто така, проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ имплементиран од МОТ е пример за успешна соработка со меѓународна организација при што во рамки на проектот освен што се работеше на поддршка на воспоставувањето и функционирањето на ЛЕСС, се даваше и поддршка за решавање на практични проблеми во локалната заедница како што е основање на стартап центар за поддршка на вработувањето на млади лица. ЛЕСС Куманово е пример за соработка со национални институции, конкретно Владата во делот на адресирање на економските прашања. ЛЕСС Тетово пак е пример каде се воспоставила соработка со Министерството за образование и средните стручни училишта од градот со цел воведување на нови образовни профили.

Според Спогодбата, ЛЕСС ги разгледуваат прашањата од својот домен кои се планирани на седниците на Советот на Општината и по истите даваат мислења, предлози и препораки. Потоа во рок од 30 дена Советот на Општината т.е. Градоначалникот треба да го извести ЛЕСС за статусот на даденото мислење односно донесените одлуки. Во самата Спогодба не постои член кој налага Општината задолжително да го информира и консултира ЛЕСС по прашањата од негов домен. Оттаму, во практиката, ЛЕСС ретко добиваат барања за советувања или мислења. Имено 6 ЛЕСС никогаш не добиваат вакви барања, а други 2 ЛЕСС многу ретко 1 – 2 годишно. Во останатите ЛЕСС вакви барања пристигнуваат на квартално ниво. По пристигнатите барања ЛЕСС заседаваат на седница според редовна динамика, освен во случаи кога треба итно да се реагира и да се даде некое мислење, но не беше истакнат некој ваков пример. Сепак во практиката се случува ЛЕСС воопшто да не биде консултиран за прашањата од негов домен, а исто така и

самите ЛЕСС недоволно ја користат оваа можност да дадат свое мислење.

Според Деловникот за работа ЛЕСС може да иницираат дебати и да издадат мислење или препорака и кога тоа не е експлицитно побарано ако се работи за прашања кои се во домен на работа на ЛЕСС. Проактивно постапување на ЛЕСС се бележи во случаите кога надворешни проекти кои соработуваат со ЛЕСС претставуваат мотивациски фактор за отворање на значајни дискусии во локалната заедница. Присутни се примери за вакво проактивно постапување, кои резултираат со некакви јавни препораки за кои не секогаш може да се каже дека официјално се доставуваат од ЛЕСС до Советот на Општината, до Градоначалникот, до институциите или можеби на национално ниво. Еве неколку такви примери во продолжение:

Во ЛЕСС Куманово по дискусија со претставници од месната индустрија, се иницирал разговор со Градоначалникот околу квотите за увоз на свинско месо, а по заклучокот дека ова прашање ги надминува ингеренциите на локалната самоуправа, ЛЕСС организира средба со Вицепремиерот за економски прашања. Слична интервенција од страна на ЛЕСС е направена и во однос на кризата во чевларската индустрија каде е иницирана средба со Премиерот со цел изнаоѓање на системско решение.

Друг пример е ЛЕСС Демир Хисар кој по сопствена иницијатива се приклучува кон дебатата за праведната транзиција во општина Битола и РЕК „Битола“, иако иницијално не било испланирано негово вклучување. Но заради засегнатоста на дел од бизнисите во регионот на Демир Хисар со евентуалните последици од скратувањето на работните места и обемот на работа на РЕК „Битола“, ЛЕСС по сопствена иницијатива се приклучува кон дебатата за праведна транзиција во регионот.

Понатаму, по отворање на прашањето за сообраќајната инфраструктура во општина Битола, на панел дискусијата организирана од страна на ЛЕСС, едно од барањата кое се поставува пред локалната самоуправа е изградба на велосипедски патеки со цел воведување алтернативни начини на превоз. Оваа препорака Општината ја внесува во својата програма и започнува со градење на велосипедските патеки според однапред изготвен план.

6. ЧЛЕНСТВО И СОСТАВ НА ЛЕСС

Спогодбата го утврдува составот на ЛЕСС при што во истиот како тело за трипартитен социјален дијалог на локално ниво членуваат, Општината и социјалните партнери т.е. претставници на репрезентативните синдикати (Сојуз на синдикати на Македонија и Конфедерација на слободни синдикати) и на работодавачите (односно Организација на работодавачи на Македонија и Бизнис Конфедерација на Македонија). Покрај редовните членови во ЛЕСС согласно спогодбата може да членуваат и надворешни членови како што се образовни институции, центри за вработување, университети, центри за стручно образование, граѓански организации и сл.

Бројот на членови не е утврден со Спогодбата, но бројката во разгледуваните ЛЕСС се движи од 8 до 12 членови. Секој ЛЕСС при определувањето на бројот на членови треба задолжително да се води по правилото на рамномерна застапеност на сите три страни во членството на ЛЕСС, но сепак во практиката тоа не е така. Додека некои ЛЕСС го применуваат ова правило и имаат подеднаков број членови (на пример по 3 од трите страни како што е во ЛЕСС Демир Хисар, ЛЕСС Куманово и ЛЕСС Кавадарци), други ЛЕСС се водат пред сè од интересот на страните за членство и од нивните можности и капацитети да номинираат членови кои ќе можат активно да придонесуваат. Така на пример, во ЛЕСС Тетово има дури 5 претставници од локалната самоуправа, а по еден претставник од синдикатите и од работодавачите. Исто така, во ЛЕСС Гостивар на пример има 5 претставници од синдикатите, 2 од локалната самоуправа и 3 од организацијата на работодавачи. Според Спогодбата, номинирањето на членовите го врши секој партнер согласно своите внатрешни правила и процедури.

Разликите кои се констатираат помеѓу правилата утврдени во спогодбата за основање и

практиката, како и разлики за усвоените документи на ЛЕСС и неговата функционалност, недостаток на информации за реализираните активности и сл., сега и во претходниот период пред оваа анализа, може да потекнуваат од недостатокот на институционална меморија во општините и промената на поединците кои биле директно вклучени во основањето на ЛЕСС, но сега веќе не се во општините.

Според Спогодбата ЛЕСС може да основа внатрешни комисии и работни тела за одредени прашања од своја надлежност. Оваа одредба понатаму е преточена и во Деловникот за работа. Од анализираните ЛЕСС ваков пример е ЛЕСС Куманово кој основал Комисија за локален економски развој фокусирана на прашањата од делот на економијата, а подоцна и работно тело Форум на жени претприемачи за да се зајакне и поддржи женското претприемништво.

Мошне важно прашање за функционалноста и ефективноста на ЛЕСС е посветеноста на членовите. Од анализата може да се заклучи дека посветеноста е делумна односно дека има потреба за поголема проактивност на членовите, редовност на седниците, доследност во извршување на доделени задачи, покренување на иницијативи и искажување интерес да се придонес кон ЛЕСС и сл. Имено, според реализираната анкета претставниците од локалната самоуправа најчесто се оценуваат како делумно посветени, а во помалку случаи како многу посветени, додека претставниците од организациите на работодавачи, исто така, се оценуваат како делумно посветени со тоа што има и совети во кои се смета дека овие претставници не се посветени. Претставниците на синдикатите се оценуваат како делумно посветени, но има одреден број совети во кои се смета дека тие не се посветени.

Меѓусебната доверба помеѓу членовите во ЛЕСС е на средно ниво. Причините за ваквиот резултат можат да се бараат во релативно ретката комуникација меѓу членовите, немањето на заедничка стратешка ориентација и немањето на поддршка за функционирање. Ако се земе предвид дека значаен фактор во изградба на довербата е времето, тогаш станува јасно дека заради ретките состаноци и ретката комуникација членството поминува малку време заедно, што очигледно не е доволно за да се воспостави потребната доверба. Треба да се напомене дека еден фактор кон подигнување на нивото на доверба се токму настаните за вмрежување и конференциите кои во периодот предмет на анализа редовно биле организирани во рамки на проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“. Имено преку овие настани се создава простор за заедничка дискусија, споделување на ставови и мислења, креирање заеднички предлози и градење на заеднички ставови помеѓу членството во еден ЛЕСС и помеѓу ЛЕСС од различни општини што секако има свој удел кон подигнување на нивото на доверба.

Во однос на техничкиот капацитет од кој, исто така, зависи ефективноста и функционалноста на ЛЕСС, иницијално, од особена важност е преку примена на внатрешните процедури за номинирање и избор да се предложат членови кои имаат капацитет да придонесат во социјалниот дијалог на локално ниво. Од страна на локалната самоуправа вообичаено се предлагаат лица кои се раководители на сектори поврзани со доменот на работа на ЛЕСС како што се раководители или претставници од секторот за локален економски развој. Неретко во членството на ЛЕСС се вбројуваат и Градоначалници како што е случајот со Општина Куманово, поранешниот состав на Општина Битола или Свети Николе, демонстрирајќи на таков начин политичка поддршка и обезбедувајќи поголема ефикасност во работата (брзо донесување и процесирање на одлуки). Исто така, како претставници од Општината во ЛЕСС се и советници во Советот на Општината, како што е на пример случај со ЛЕСС Демир Хисар, ЛЕСС Велес, ЛЕСС Битола при што очекувањето од овој пристап на членување е да се обезбеди непречена комуникација помеѓу ЛЕСС и Советот на Општината и да се постигне редовност, координација и навременост при давањето на мислења и препораки и одлучувањето по истите. Но според спроведените интервјуа има ситуации во кои токму претставниците од Советот се нереспонзивни и неактивни и не придонесуваат кон одржување на функционална релација помеѓу ЛЕСС и Советот на Општината. Според анкетата, техничкиот капацитет на членовите се оценува на средно ниво што пак треба да е доволно за да обезбеди функционалност и основна ефективност

на ЛЕСС. Ова ниво покажува дека членовите учествуваат во рамките на своите капацитети и познавања во локалниот социјален дијалог иако има простор за да се подобри таквото учество како преку зајакнување на нивната техничка експертиза од областите кои ги претставуваат така и преку зајакнување на нивните капацитети за дијалог, комуникација и учество во донесувањето одлуки. Тука треба да се напомене дека со поддршка на проектите кои веќе се спомнати биле организирани бројни обуки, работилници и студиски посети за зајакнување на капацитетите за учество во социјалниот дијалог на локално ниво, за учество во процесите на одлучување како и на разни други теми од областа на вработувањето, економијата и трипартитното работење. Особено е важно да се истакне поддршката во експертиза која е овозможена преку проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ во чии рамки се изработени дијагностики на пазарот на трудот во 12 општини и е дадена стучна поддршка за воспоставување на концептот на локални партнерства за вработување. Исто така, пак, преку проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“ освен што се придонело кон зајакнување на капацитетите на социјалните партнери, се работело и на јакнење на капацитетот на граѓанските организации партнери во проектот за да го разберат социјалниот дијалог и да можат да придонесат кон истиот во своите заедници и да дадат поддршка на ЛЕСС.

7. ВЛИЈАНИЕ НА ПРЕПОРАКИТЕ, СОВЕТИТЕ И МИСЛЕЊАТА НА ЛЕСС

Во досегашната анализа повремено се дискутираше и прашањето за влијание на препораките, советите и мислењата на ЛЕСС, но во овој дел ќе се даде осврт на таквото влијание на еден структуриран начин.

Од анализата може да се констатира дека поголемиот дел ЛЕСС активно учествувале при подготовката на некакви локални документи, стратегии и планови и имале можност да ги вградат своите ставови и мислења во текот на процесот. Такви примери би ги истакнале учествата на ЛЕСС Тетово, ЛЕСС Куманово и ЛЕСС Битола во креирањето на локалните стратегии за економски развој. Исто така, ЛЕСС биле консултирани редовно или повремено од страна на општините и во подготовката на годишните програми, при што преовладува констатацијата дека дадените препораки, ставови и мислења од страна на ЛЕСС се делумно прифатени.

Позитивен пример за влијание врз локалните политики се изработените дијагностики на пазарот на трудот каде со експертска поддршка во соработка со ЛЕСС од страна на проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ во 12 општини се изработени локални дијагностики на пазарот на труд. Овие дијагностики понатаму се користат како основа за изработка на локални акциски планови за пазарот на труд, како што беше истакнато дека се подготвиле од страна на ЛЕСС во општините Струмица и Куманово. Исто така, ЛЕСС со поддршка на МОТ учествувале во улога на локални соработници во организација и спроведување на регионалните јавни расправи за новиот нацрт-Закон за работни односи. Во рамките на овој проект ЛЕСС претставувале платформа за воведување нови услуги и мерки во рамки на Оперативниот план.

Активирањето на заедниците во Пелагонскиот регион по прашањето на праведната транзиција придонесе за генерирање на поддршка од заедницата со цел учество во креирањето и донесувањето политики според принципите на праведна транзиција. Локалната самоуправа преку ЛЕСС организираше јавни настани на кои поширок круг засегнати страни од локалната заедница имаа можност да се информираат за праведната транзиција и плановите поврзани со тоа прашање, но истовремено и да ги искажат своите барања. Процесот позади ова прашање, исто така, покажа дека токму ЛЕСС можат да послужат како сигурни платформи за локално, а потоа и за регионално обединување, преку кои мислењето на пошироката заедница се канализира до националните институции за да биде земено превид.

Примерите за воспоставување на локални партнерства се доминантно видливи преку поддршката испорачана од страна на проектот „Зајакнување на социјалниот дијалог“ при што 12

ЛЕСС беа вклучени во менторска програма, обука и поддршка за разбирање на концептот на локални партнерства за вработување, а потоа врз основа на претходно дефиниран селективен процес на 4 ЛЕСС им беше дадена можност базиран на локална дијагностика на потребите да предложат проекти за вработување на локално ниво. Успешна приказна од тој процес е проектот „Бизнис стартап центар“ на ЛЕСС Битола во чии рамки беа реализирани менторски програми, вработувања на млади лица и отворени стартап фирми. Поконкретно беа реализирани 35 вработувања, а преку Стартап програмата за обука и менторство беа развиени 22 бизнис идеи и креирани/формализирани 8 стартап-а. Во рамките на напредната програма за ИКТ вештини беа вклучени 30 учесници, 185 баратели на работа го посетија саемот за кариера, а 20 компании се презентираа на истиот саем. Со посредство на МОТ, концептот на локални партнерства за вработување беше вграден во Националниот оперативен план за вработување за 2020 година.

Заедничка констатација на сите ЛЕСС кои се вклучени во анализата е дека има позитивни примери низ кои се покажува влијанието на ЛЕСС во процесите на креирање политики, стратегии, влијание за мобилизација на заедницата кон промени на политика или пак локални партнерства. Сепак поголемиот дел од ЛЕСС не успеваат да го остварат ова влијание, заради што и самите навеле дека влијанието кое го имаат е мало или умерено.

8. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Статусот на ЛЕСС останува законски неуреден

Во изминатите години кои се опфатени со анализата, социјалниот дијалог во Република Северна Македонија поминува низ различни фази, како на национално така и на локално ниво. Додека правната рамка останува генерално непроменета кога станува збор за националниот социјален дијалог, на локално ниво се **уште нема законска регулација на ЛЕСС** ниту пак некоја друга форма преку која би се придонело за зајакнување на статусот и улогата на ЛЕСС. Анализата покажа дека во изминатите години ЛЕСС успеале да опстојат, иако со различна динамика и програмски опфат. Истовремено, воспоставени се и нови ЛЕСС во периодот по 2019 година со што се покажува дека на локално ниво била препозната потребата од вакви тела преку кои ќе се реализира трипартитниот дијалог.

Советодавната функција на овие тела е регулирана во трипартитната Спогодба за формирање и Деловникот за работа на ЛЕСС, со релативно споделени обврски помеѓу основачите во однос на програмското работењето и одржливоста на овие тела. Во истите документи е вграден и принципот на еднаква застапеност, според кој се формирани ЛЕСС. Сепак, од собраните податоци се покажа дека во тековниот состав на некои од советите, овој принцип не е запазен, пред се поради ненавременото номинирање претставници или необновувањето на членството од страна на членовите во ЛЕСС. Покрај јасните одредби за улогата и функцијата на ЛЕСС, во практиката се покажува дека консултациите биле нередовни, а имплементацијата на дадените препораки и совети делумна. Од таму се наметнува заклучокот дека е потребно понатамошно јакнење на статусот на ЛЕСС со цел нивно континуирано ангажирање во функција на ефективен социјален дијалог на локално ниво.

Препораки:

- Да се поддржат ЛЕСС во процесите на зајакнување на законскиот статус преку обезбедување ресурси и платформа за дискусија и изнаоѓање на решенија.
- Да се истражат можностите за регулација на ЛЕСС како советодавно тело во рамки на Статутот на Општината по примерот на слични советодавни тела.
- Да се истражат други можности за зајакнување на влијанието на ЛЕСС во работата на Општината и во Советот на Општината преку директен удел на членовите на ЛЕСС во

комисиите и работните тела.

- Да се обезбеди поддршка на ЛЕСС за одржување на седница на која ќе се дискутира за доследна примена на принципот на еднаква застапеност и репрезентативност на социјалните партнери во составот на ЛЕСС.

Финансиската одржливост – клучен предизвик

Финансирањето за функционирање и активности на ЛЕСС останува клучен предизвик. Практиката покажува модели на повремено одвојување финансиски средства од страна на општините за функционирање и активности на ЛЕСС, со ретки примери на континуирано финансирање низ годините. Дури и во ситуациите кога се одвојувани финансиски средства примерите покажуваат дека голем дел од нив не се фактички ставени на располагање на ЛЕСС. Исто така, има и примери во кои ЛЕСС воопшто не биле финансирани од страна на општините. Иако очекувањата упатуваат на обезбедување финансиска одржливост на овие тела од страна на општините, сепак не треба да се заборави дека Спогодбата за формирање предвидува дека средствата за основање и работа на ЛЕСС ги обезбедуваат сите членови согласно своите можности и врз основа на меѓусебен договор. Исто така, и надворешните проекти придонесуваат во функционирањето на ЛЕСС преку финансиска поддршка во градење капацитети, организација на настани и индиректно преку вклученост во обуки, размени, студиски посети и сл.

Препораки:

- Да се промовираат добрите практики на континуирано финансирање на ЛЕСС од страна на општините преку издвојување на средства со таа намена.
- Да се зајакне интеграцијата и финансирањето на активностите на ЛЕСС во општинските секторски програми како на пример во секторот за локален економски развој, секторот образование и сл.
- ЛЕСС редовно да изработуваат буџетски конструкции за планираните расходи и приходи.

Нередовно планирање и отсуство на споделена визија на членството

Амплитудите во функционалноста на ЛЕСС освен на нерешениот статус и недоволното финансирање, во одредена мера се должат и на нередовното годишно планирање и отсуството на заедничка годишна или уште повеќе стратешка визија на членството на ЛЕСС. Во такви услови, членовите остануваат пасивни, без заедничка агенда за работа и без реална потреба од состанување и ангажирање. Оттаму од особена важност е да постојат усогласени ставови по однос на значењето на ЛЕСС, како и споделени очекувања и обврски со цел да се одржи активен ЛЕСС во текот на годината.

Препораки:

- Редовно спроведување на форуми за утврдување приоритети за работа на ЛЕСС по примерот на веќе воспоставената методологија.
- Зајакнување на сопственоста над годишната програма за работа на ЛЕСС преку регулирање на процесот на подготовка на годишна програма на ЛЕСС со посебен член во Деловникот и воведување обврски за учество во тој процес на секој член на ЛЕСС.
- Зајакнување на институционалната меморија преку редовно водење на архива и овозможување последователност и следење на активностите на ЛЕСС од еден во друг состав

Надворешната поддршка – важен фактор во опстојувањето и развојот на ЛЕСС

Тргувајќи од направената анализа на секој поединечен ЛЕСС може да се заклучи дека воспоставувањето, но и понатамошниот развој, функционалноста и ефективноста во голема мера можат да се поврзат со присуството на надворешни проекти и чинители (како што се меѓународни организации и домашни граѓански организации) во тие процеси. Периодите без надворешна поддршка, генерално биле пасивни за ЛЕСС и се карактеризирале со недостаток на финансии, недостаток на мотивација кај членството, недостаток на институционална меморија и недоволна заинтересираност за ползување на ЛЕСС како корисна алатка на социјалниот дијалог на локално ниво.

Надворешната поддршка на функционалноста и ефективноста на ЛЕСС се покажува како важен фактор во фасилитирање на работењето, вмрежување и ангажирање на пошироката заедница во работата на овие тела. Имено голем дел од ЛЕСС своите акциски планови и стратегии ги изработуваат токму преку проектна поддршка. Дополнително на фасилитирањето на социјалниот дијалог на локално ниво, надворешните проекти и чинители овозможиле значајна финансиска поддршка на програмите на ЛЕСС преку реализирање на форуми, панел-дискусии, дијагностики на пазарот на труд, изработка на акциски планови за вработување на локално ниво, обуки, работилници, студиски посети и настани за вмрежување. Ваквата програмска поддршка придонела за зајакнување на локалниот и трипартитниот дијалог по важни прашања како што се образованието, вработувањето на младите, миграцијата, праведната транзиција, инфраструктурата и сообраќајот и сл.

Препораки:

- Да се изнајдат можности за продолжување и зајакнување на надворешната поддршка со фокус на менторирање на ЛЕСС за да се развијат во локални платформи за поширок социјален дијалог преку активно учество на заедницата.
- Со помош на надворешните проекти, да се изградат модели за одржливост на ЛЕСС со цел да се зајакне функционалноста и по периодот на донаторска поддршка.
- Да се продолжи и зајакне соработката со граѓанските организации во процесот на градење социјален дијалог во локалните заедници

Разбирањето на социјалниот дијалог е зајакнато, но потребна е долгорочна поддршка во неговото практикување

Анализата покажа дека во изминатите години реализирани се значителни активности со цел зајакнување на капацитетите на партнерите во трипартитниот дијалог. Спроведени се бројни обуки преку кои се работело на развивање вештини за учество во социјалниот дијалог и во процесите на донесување одлуки, како и едукации поврзани со разбирање на социјалниот дијалог, јакнење на неговото практикување во заедницата и тематски едукации од интерес на членството на ЛЕСС и во согласност со контекстуалните барања и промени предизвикани од ЕУ интегративните процеси. И додека од една страна забележливо е зголемено разбирање на социјалниот дијалог и од таму улогата на партнерите во истиот, од друга страна практикувањето останува на пониско ниво. Ваквата состојба резултира од мноштво фактори кои влијаат врз целокупната функција на ЛЕСС меѓу кои недостатокот на консултации, делумното прифаќање на препораките и севкупната политичка клима и поддршка за работа на ЛЕСС.

Препораки:

- Да се обезбеди понатамошен развој на капацитетите на ЛЕСС за практикување на социјалниот дијалог преку поддршка на иницијативи и преговори помеѓу партнерите во дијалогот.

- Да се продолжи практиката на изработка на дијагностики на пазарот на трудот на локално ниво и да се поддржат програми преку кои ќе се воспоставуваат локални партнерства за вработување.

Влијанието врз локалниот развој и политиките останува делумно

Влијанието кое го оствариле ЛЕСС во изминатиот период е различно во различни општини. Иако од практиката не може да се потврди статусот на ЛЕСС како неопходни актери и партнери во локалниот развој, сепак од друга страна може да се посведочат ситуации во кои делувањето на ЛЕСС било клучна пресвртна точка која предизвикала поголем фокус или позитивен третман на одредени локални прашања. Оствареното влијание било видливо во креирање на локалните политики за вработување, локалните политики за поддршка на бизнис климата, во пилотирање на партнерства за вработување, во ангажманот на пошироката заедница во процесот на праведна транзиција. И додека еден дел од овие примери се се уште актуелни (како на пример – праведната транзиција) и влијанието на ЛЕСС може да се проценува и во иднина, кај друг дел видливо е отсуството на одржливост на интервенциите заради непостојаност во националната и локалната политика и немање на поширок локален консензус и стратегија (пример – локалните партнерства за вработување).

Препораки:

- Да се промовираат добри практики и примери од влијанието на ЛЕСС врз локалните политики и локалниот економски развој.
- Возобновување, редовно одржување и ажурирање на веб-страницата на ЛЕСС со воведување нови секции во функција на промоција на работата на ЛЕСС и со можност за дигитално учество на пошироката заедница во работењето на ЛЕСС преку предлози и сугестии.
- Воспоставување директна врска на размена на информации и мислења со Советите на општините и активно ангажирање на Претседавачот на Совет и советниците во иницијативите на ЛЕСС.

Издавач:
Младински културен центар – Битола
Ул. Цар Самуил бр.29, 7000 Битола

За издавачот:
Златко Талевски

Автор:
Елизабета Марковска Спасеноска

Дизајн и печатење: Графо Пром

Битола, 2026

Извештајот е изработен според методологија на Меѓународната организација на трудот (МОТ). МОТ даде свој технички придонес во изработката на извештајот врз основа на долгогодишното искуство во унапредување и зајакнување на социјалниот дијалог на национално и на локално искуство, како и воспоставување, возобновување, градење капацитети и поддршка на локалните економско-социјални совети во С. Македонија. Наодите, ставовите, мислењата и препораките изнесени во овој извештај се на авторот и не ги одразуваат ставовите, мислењата или политиките на МОТ.

Оваа публикација е дел од проектот „Унапредување на социјалниот дијалог во заедницата“, имплементиран од Младинскиот културен центар – Битола, финансиран од Меѓународниот центар Олоф Палме и поддржан од шведската влада. Содржината на оваа публикација ги одразува мислењата на авторот, а не нужно мислењата на Меѓународниот центар Олоф Палме.

СТРУКТУРА, ФУНКЦИОНАЛНОСТ И
ЕФЕКТИВНОСТ НА ЛОКАЛНИТЕ
ЕКОНОМСКО-СОЦИЈАЛНИ СОВЕТИ
во Северна Македонија